

TRYGGE SAMFUNN

TIDSSKRIFT FOR NORSK TOTALFORSVARSFORUM (NTF) NR 2 2021

Tema: Fokus på Sikkerhetsloven

-
- Vi er ikke rustet for en ny krise
 - Sektorprinsippet er en utfordring
 - Mange nordmenn på limpinnen

«Resiliens» – psykologisk motstandskraft

STYRELEDER SIGNE ØYE

Norsk TotalforsvarsForum arrangerte i september «Verdikonferansen 2021». Temaet var «Resiliens». Ordet resiliens var det mange som måtte «slå opp» for å finne ut hva det egentlig betydde. Det er psykologisk motstandskraft, et begrep som har fått økende internasjonal oppmerksomhet i beredskapssammenheng. At vi klarer å beholde psykologisk styrke og helse til tross for stress og tøffe påkjenninger. Noen kaller det robust. Og det trengs i våre dager.

Hvor robust er du og dermed kan arbeide konstruktivt i utfordrende situasjoner? Vi tåler forskjellig. Har det noe med dagsformen å gjøre? Er det medfødt? Kan det øves opp? Vi skal klare oss selv i 3 dager, men hvor mange har vann i 3 dager om vannet plutselig ble borte? Neppe mange. Selv-

godhet er kanskje den største trusselen.

St.melding nr. 5 «Samfunnssikkerhet i en usikker verden» har tatt opp problemstillingene. Dette kan gjelde både små og store hendelser. Det er viktig å gjenopprette viktige funksjoner så snart som mulig. Eksempel er leirskredet i Gjerdrum.

Velger vi ut de rette menneskene til f.eks. Politi eller Forsvaret? Rett mann på rett plass. Det dreier seg om egnethet. Forsvaret og Politiet fungerer, ja så må resten av samfunnet også fungere.

Som innbygger og enkeltperson har vi alle et ansvar for egen sikkerhet og et medansvar for samfunnets samlede motstandsdyktighet. Det innebærer å søke kunnskap om hvilke risikoer vi kan utsettes for. Hvordan vi kan forebygge og redusere dem.

Er Sikkerhetsloven egnet?

REDAKTØR JAN ERIK THORESEN

Neppe i sin nåværende form. Vi har opplevd urovekkende situasjoner der både fagdepartementer og politikere har spilt tennis med hverandre der lovforståelsen har vært slått fram og tilbake over nettet. Det er lite tillitvekkende at de som er ansvarlige for loven ikke selv vet hvordan den skal forstås. Hvordan kan man da forvente at de som loven gjelder skal forstå den?

Noen sier at loven er «umoden». At den må gå seg til, som det heter. Samtidig tviholdes det på sektorprinsippet,

som i denne sammenheng er svært problematisk. Å skulle etablere et kompetansmiljø innen investeringskontroll i hvert enkelt departement, er i beste fall, svært ambisiøst. Faren for ulik behandling av investorer er overveldende.

Se til utlandet. Med enkle grep kan svakhetene rettes opp. Men det krever en erkennelse at lovmakerne, så langt, ikke har lykket. Denne saken er for alvorlig til at den kan flyte videre.

Med fare for etter hvert å synke.

NTF
Norsk TotalforsvarsForum

Utgever

Norsk TotalforsvarsForum

Besøksadresse: Bygning 60,
Akershus festning
Postadresse: Pb 1550, Sentrum 0015 Oslo
Internett: www.totalforsvar.no
Epost: post@totalforsvar.no
Telefon: 22 47 82 60

Redaktør:

Jan Erik Thoresen
E-post: redaksjon@totalforsvar.no
Mobil: 90 83 13 62

Redaksjonskomite:

Signe Øye, Hanne G. Garder
og Jan Erik Thoresen

Utgivelser

Tidsskriftet utgis i papirutgave
to ganger pr. år og digitalt hver 3. uke.
Opplag: 7000 eks.

ISSN 1890-5185

Abonnement

Tidsskriftet sendes gratis til interesserte.
Abonnement kan tegnes ved å sende en
melding til sekretariatet i NTF.

Innhold

Stoff fra tidsskriftet eller våre websider
kan brukes fritt ved angivelse av kilde.
Artikler og debattinnlegg sendes
redaksjonen. De som ønsker innsendt stoff
og bilder i retur må angi returadresse
tydelig. Innholdet i signerte artikler står
for forfatterens eget syn, og representerer
nødvendigvis ikke NTFs mening.

Grafisk produksjon

Design: Aina Griffin
Layout: Magnolia design as
Trykk: 07 Gruppen
Forsidefoto: Ronja Natalie Røe

NTF er et landsdekkende,
forsvarsrelatert samarbeids-
og interesse-forum for
organisasjoner og enkelt-
personer som er opptatt av
samfunnssikkerhet og beredskap.

Formålet er å styrke landets
beredskap ved bl.a. å formidle
informasjon om totalforsvaret,
arbeide for å styrke det sivile
samfunns muligheter for
å møte krisesituasjoner i fred
eller krig, og være pådriver
overfor myndighetene i
beredskapsspørsmål.

aktuell:

Seniorforsker NUPI,
Morten Skumsrud Andersen

Foto: NUPI

Utenlandske investeringer og oppkjøp kan svekke norsk sikkerhet

- Vi er et samfunn preget av få reguleringer. Lave terskler og enkle prosedyrer gjør Norge til et attraktivt land for investorer. Men vi må være bevisste på at utenlandske investeringer og oppkjøp kan innebære en sikkerhetsrisiko, sier seniorforsker Morten Skumsrud Andersen ved Norsk Utenrikspolitisk institutt (NUPI).
- Vi må hele tiden sette vår nasjonale sikkerhet først, sier han.

AV JAN ERIK THORESEN

Det er et uomtvistelig faktum at utenlandske investeringer og oppkjøp er et gode for det norske samfunn. All erfaring tilsier at det bidrar til økt produktivitet, overføring av kunnskap, nye arbeidsplasser og, ikke minst, skatteinntekter. Derfor er det viktig for nasjonen Norge til enhver tid å framstå som et land med få reguleringer og åpenhet der det skal kunne være attraktivt å investere. For investorer er det viktig med stabilitet og forutsigbarhet.

- Men ikke alle utenlandske investeringer er like ønskelige. Faktisk er det slik at noen investeringer og oppkjøp kan bidra til å undergrave norsk sikkerhet, enten på kort eller lengre

sikt. Helt grunnleggende er vår kritiske infrastruktur, som er nødvendig for å oppebære samfunnets samlede behov og funksjoner. Samtidig er det også slik at vi må ha en balanse i krav og forventninger, slik at investorene ikke vender oss ryggen. Vi beveger oss hele tiden i skjæringspunktet mellom økonomi og sikkerhetspolitikk, understreker Morten Skumsrud Andersen.

INTERNASJONAL LIBERALISERING

Felles for alle land er betydningen av å finne en riktig balanse mellom å sikre gode vilkår for økonomisk utvikling og samtidig ivareta nasjo-

nale sikkerhetshensyn. Utviklingen har gått i retning av en økt liberalisering og derved lettere tilgang for utenlandske investorer. Økte sikkerhetspolitiske spenninger har imidlertid ført til at enkelte europeiske land har inntatt en mer avventende holdning og styrket kontrollen rundt utenlandske investeringer og oppkjøp. I Norge har det vært hendelser som har skapt debatt, eksempelvis knyttet til kjøp av eiendom på Svalbard, eierskap på norsk sokkel og hvem som skal ha ansvaret for etablering av 5G-nettet.

HVA BØR SKJERMES?

- I utgangspunktet er det slik at Norge ikke vil ha investorer fra land som vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med. Så er det også slik at det ikke uten videre er enkelt å enes om hva som bør skjermes av sikkerhetshensyn. Begrepet kritisk infrastruktur knyttes gjerne til ener-

«Faktisk er det slik at noen investeringer og oppkjøp kan bidra til å svekke norsk sikkerhet, både på kort og lang sikt»

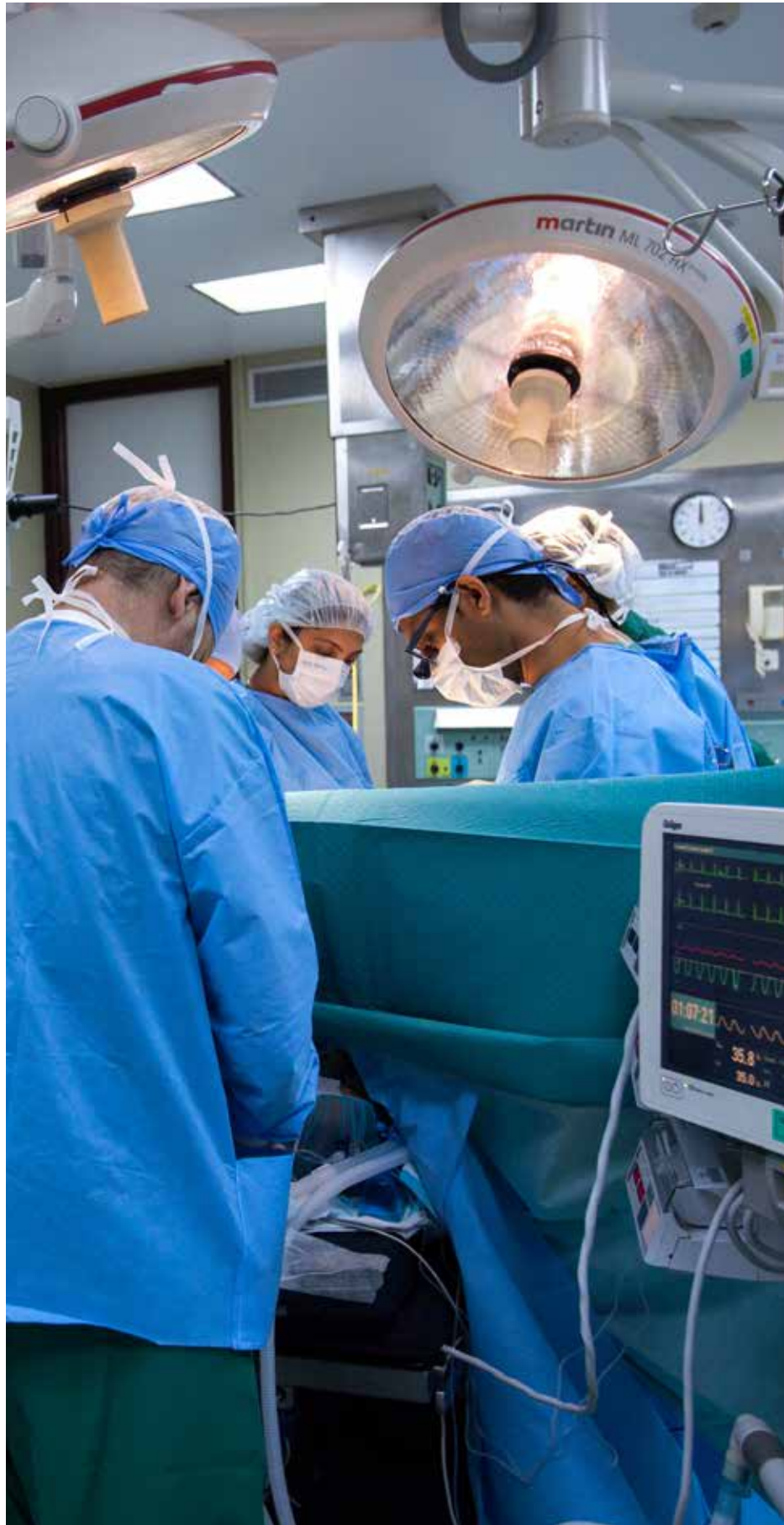

giforsyning, telekommunikasjon og betalingstjenester, men økt digitalisering vanskeliggjør grensdragningen mellom ulike sektorer. Det er lett å se for seg at det i en politisk debatt vil framsettes meninger som tilsier at helse, trygghet og velferd skal betraktes som kritisk infrastruktur i tillegg til også medier og finansinstitusjoner, sier seniorforskeren.

«Enkelte land har gått til det skritt å forhåndsgodkjenne investeringer.»

HVEM STÅR BAK?

- Dette spørsmålet vil alltid være viktig. Nøster vi bakover kan det dreie seg om stråselskaper som representerer en stat. Er oppkjøpet ønsket med utgangspunkt i profitt eller er det langsiktig, strategisk betinget? I dag eksisterer det ingen liste over bedrifter som går inn under den nye Sikkerhetsloven. Å «sile» investeringer og oppkjøp krever mye tid og er ressurskrevende. Enkelte land har gått til det skritt å forhåndsgodkjenne investeringer. I Norge er det ikke slik, men det er anledning til å blokkere investeringen. Imidlertid er det sjelden at det skjer. Vanligvis trekker investoren seg av hensyn til tap av omdømme og de kostnader som vil påløpe. For Norge er det viktig å ikke bli betraktet for å være proteksjonistisk utover det faktum at vi må ivareta samfunnssikkerheten. Norge kan lett få rykte på seg som et land en ikke bør investere i. Velferden her i landet er avhengig av utenlandske investeringer. Vi må ikke stenge for de investeringer vi ønsker. Igjen – det dreier seg om en veloverveid balanse, sier seniorforsker Morten Skumsrud Amundsen ved NUPI

Helsevesenet trenger midler. Foto: Pixabay

– VI ER IKKE RUSTET FOR EN NY KRISE

Det mener Norsk Sykepleierforbund.

– Allerede i utgangspunktet viste det seg at Norge ikke hadde den nødvendige kapasitet til å kunne håndtere Covid-19 viruset, som skulle utvikle seg til en pandemi. Over tid har helsesektoren blitt systematisk underfinansiert. Covid-19-pandemien må få konsekvenser for framtidige prioriteringer, sier nestleder Silje Naustvik, som også er leder av Unios Korona-utvalg.

AV JAN ERIK THORESEN

I over ett år har et utvalg nedsatt av Unio (Hovedorganisasjonen for arbeidstakere med høyere utdanning) arbeidet med en rapport om erfaringer og anbefalinger rundt Covid-19-pandemien. Nestlederen i Norsk Sykepleierforbund har ledet utvalgets arbeid. Og nettopp sykepleiernes rolle har vært helt sentral i kampen mot viruset.

– Det viste seg raskt at det var store mangler i beredskapen på helseområdet. Det manglet klare planer og prosedyrer for mobilisering av personell, ressursdisponering og omlegging av drift. Beredskapslagre for smittevernustyr og legemidler var ikke på plass. Pandemien avdekket at det har vært for lite fokus på smittevern i deler av helsetjenesten. Det finnes mange lover og forskrifter som stiller klare krav til hva som skal være på plass av planverk i kommuner og helseforetak som burde gjort Norge godt forberedt på en pandemi om de var blitt fulgt. En undersøkelse foretatt av SINTEF om sykepleiernes erfaringer viser imidlertid at planene ikke i tilstrekkelig grad var tilpasset og operasjonalisert for å møte en pandemi, sier Silje Naustvik.

ET KJENT PROBLEM

I rapporten pekes det på at mangelen på intensivsykepleiere er et kjent problem, som Norsk Sykepleierforbund har varslet om gjennom en årrekke. «Denne mangelen har vist seg å bli et alvorlig skudd for baugen i beredskapssammenheng. Riksrevisjonens rapport fra 2019 om bemanningsutfordringer i helseforetakene viser en betydelig mangel på – og høy alder blant – intensivsykepleierne ved mange intensivenheter. Mobilisering av helsepersonell er avgjørende ved kriser og katastrofer. På nasjonalt nivå manglet et eget register over spesialiserte sykepleiere innenfor intensiv, anestesi, akuttstusykepleie, operasjon med videre. Det blir mer komplisert å mobilisere de rette grup-

pene hvis man ikke har oversikt over hvem dette er», står det i rapporten. Det pekes også på at det tekniske personalet på sykehus også er ansatte med kritisk viktige arbeidsoppgaver. «Skulle det tekniske personalet hindres i å gjennomføre sitt arbeid, kan dette få alvorlige konsekvenser når det kommer til drift og vedlikehold av sykehusets tjenester, deriblant respiratorer», fremgår det.

Nestleder Silje Naustvik. Foto: Norsk Sykepleierforbund

MANGELEN PÅ SMITTEVERNUTSTYR

Tidlig i pandemien var mangel på smittevernutstyr et problem for nær sagt alle yrkesgrupper innen helse-sektoren. Det var lenge usikkerhet om man ville klare å skaffe nok. Det tok for lang tid før det kom, og da det først kom, oppsto det en rekke feil i tildelingen.

– Mange sykepleiere har for eksempel blitt bedt om å rasjonere og spare på smittevernutstyret. Dette kom raskt i konflikt med krav til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, faglig forsvarlighet og pasientsikkerhet. På enkelte sykehus har fysioterapeuter måttet kjempe seg til smittevernutstyr i behandlingen av Covid-19-pasienter, påpeker Silje Naustdal.

I rapporten omtales andre yrkesgrupper som har tett kontakt med mennesker. Disse har følt seg langt nede på prioriteringslisten for å få smittevernutstyr. Beredskapen i kommunehelsetjenesten var tydelig dårligere når det gjaldt smittevern enn spesialisthelsetjenesten. «Dette er bekymringsfullt med tanke på kommunenes sentrale rolle i håndteringen av pandemien og fordi de fleste i risikogrupperne håndteres i kommunen. Belastningen på helsepersonellet har vært svært stort, både arbeidsmessig, helsemessig og sosialt. Helsepersonell har opplevd

frykt for å bli smittet og for å spre smitten videre. Innen helse svarer 78 prosent at de i svært stor eller ganske stor grad har vært redde for å overføre koronasmitte til pasienter. I helseforetakene er det tilsvarende tallet 67 prosent» i følge rapporten.

PRIORITERING AV PASIENTER

Ved pandemiens begynnelse forelå det ingen klare retningslinjer for prioritering av pasienter, noe som er avgjørende i en krise.

– Mange pasienter som allerede var i et rehabiliteringsløp da pandemien rammet oss, mistet sine tilbud over en lengre periode. Flere pasienter opplevde å få sine operasjoner og behandlinger utsatt. Helsetjenesten fikk beskjed om å kun behandle dem som trengte det aller mest. Det fulgte ingen råd om hvem dette var eller hvordan slike vurderinger skulle gjøres. I stedet stengte man rehabiliteringsinstitusjoner, tok ned elektiv drift i spesialisthelsetjenesten og omdisponerte en stor del av helsepersonellet i kommunene. Resultatet av mangelen på klare og tydelige prioriteringer ser man i både sykehus og kommunene som strever med store etterslep, og ikke minst pasienter som har tapt både funksjon og livskvalitet, noe som dessuten bekreftes i en rapport fra Helsetilsynet, forklarer Silje Naustvik.

SAMHANDLING VIKTIG

I Unios rapport pekes det på betydningen av effektiv samhandling på tvers av nivåer og sektorer. I likhet med Koronakommisjonens rapport konkluderer Unios rapport på manglende samordning og gode systemer for å fange helheten, noe som reduserer hver enkelt sektors evne til å håndtere en krise optimalt. «En overordnet koordinering av beredskapen ville ha kunnet rettet opp i noen av samhandlingsproblemene. UNIO viser til «Samfunnssikkerhetens Hus» i Bergen kommune, der samvirkeaspekter er planlagt på en god måte. Et nasjonalt senter av samme type eller en overordnet, ansvarlig beredskapsenhet på nasjonalt nivå ville ført til mindre behov for improvisering, prøving og feiling i krisehåndteringen».

MYE Å TA LÆRDOM AV

– Vi var rett og slett ikke forberedt på den krisen vi plutselig sto i. Da vi kom i denne situasjonen måtte hele samfunnet stenge ned, fordi vi ikke hadde noen buffer ved intensivavdelingene. Det må tas et krafttak for å sette oss i stand til å møte en ny krise. For den vil komme, sier nestleder i Norsk Sykepleierforbund, Silje Naustvik.

UNIOS 10 KRAV FOR Å MØTE EN NY KRISE

- 1 **Lag beredskapsplaner** for å ivareta og koordinere viktige samfunnsfunksjoner under en krise.
- 2 **Styrk offentlig sektor**
- 3 **Øk bemanningen** i kritiske samfunnsfunksjoner
- 4 **Etabler beredskapslagre.** Produser legemidler nasjonalt
- 5 **Sørg for HMS** for ansatte i sterkt berørte yrker
- 6 **Bruk tillitsvalgte** mer i kriser
- 7 **Planlegg og tren** på tvers av sektorer
- 8 **Finansier** beredskapsrelatert forskning
- 9 **Sikre logistikk** av livsviktige varer
- 10 **Bevar den høye tilliten** i samfunnet gjennom gode velferdsordninger

INGEN SPØK:

Avfallsanleggene truer befolkningen

– Brann i et avfallsanlegg kan få store konsekvenser, både for mennesker og miljø, sier direktør Ellen Hambro i Miljødirektoratet.

En tilsynsaksjon viser at det er alvorlige brudd på sikkerhetsforskriftene.

Haraldsrud gjenvinningsanlegg i Oslo. Foto: Miljødirektoratet

De senere år er det registrert et økende antall brannet på norske avfallsanlegg. I Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) uttrykkes det bekymring for denne utviklingen. I fjor høst gjennomførte DSB en tilsynsaksjon på 145 avfallsanlegg. På 70 av anleggene ble det avdekket alvorlige brudd på sikkerhetsforskriftene.

– Kontroll med det brannforebyggende arbeidet sto sentralt. Resultatene viser at det er et omfattende forbedringspotensial. 50 anlegg hadde mangler i sine brannrisikoaanalyser og 45 av dem kunne ikke redegjøre for hvilke konsekvenser en eventuell brann kunne få for mennesker som bodde i nærheten. I tillegg registrerte vi at mange hadde vesentlige mangler når det gjelder opplæringsplanene innen forebygging og slokkeberedskap, opplyser direktør Elisabeth Aarsæther i DSB.

Hun understreker at avfallsanleggenes eiere ikke bare må øke brannsikkerheten, men at de i tillegg forbedrer internkontrollen.

Heller ikke når det gjelder oversikt over miljøkonsekvensene ved en brann scoret avfallsanleggene særlig høyt.

– Åtte av ti kontrollerte avfallsanlegg manglet gode nok systemer, påpeker direktør Ellen Hambro i Miljødirektoratet.

KOMPLISERT

Risikoen for brann varierer fra anlegg til anlegg. Det skyldes at det mottas forskjellige typer og mengder av avfall. Dessuten foregår lagring og behandling ulikt. Å slokke en brann i et avfallsanlegg er derfor krevende og, ikke minst, tidkrevende. Det kan dannes luftlommer i underlagene. Glør kan ligge og ulme og spre seg lenge etter at brannen

tilsynelatende er sløkket. Utslipp av giftig røyk, brannskum og slokkevann kan forurense miljøet og utgjøre en helsefare for folk som bor i nærheten. Kraftig vind vil kunne true langt flere enn dem som bor i umiddelbar nærhet.

DET TAS GREP

De regelbrudd som ble avdekket følges opp av de stedlige brann- og redningsvesen. I DSB vurderes det endringer i forskriftene og i tillegg veilede brann- og redningsvesenet i forståelsen av regelverket. På sin side ser Miljødirektoratet nærmere på om det er behov for endringer i de krav som stilles i tillatelsene til anleggene. Begge fagetatene anbefaler videre at også bransjeorganisasjonene bidrar til kompetanseheving overfor avfallsanleggene.

Brann i avfallsanlegg er ingen spøk. Godt at det tas på alvor.

FRAMTIDIGE FLOM OG SKREDHENDELSER:

VIL KOSTE SAMFUNNET DYRT

Gjennom prosjektet «Flom og skred – sikringsbehov for eksisterende bebyggelse (FOSS) kan Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) for første gang analysere det samlede tiltaksbehovet og kostandene ved det. Analysen viser at regningen vil beløpe seg til rundt 85 milliarder kroner.

AV JAN ERIK THORESEN

Arbeidet med sikring av eksisterende bebyggelse mot flom og skred har pågått i en årrekke. Alt tyder på at klimaendringene vil utfordre norske kommuner i betydelig grad i årene som kommer. Siden 2009 har NVE hatt det overordnede ansvaret for statlige forvaltningsoppgaver med forebygging og sikring. Det innebærer å yte hjelp til kommuner og samfunnet for øvrig med kompetanse og ressurser til kartlegging, sikring, overvåking, varsling og beredskap. I tillegg kommer arbeidet for å øke kunnskapsgrunnlaget om naturutløste hendelser generelt. I Norge er det kommunene som har ansvaret for den lokale beredskapen i henhold til Sivilbeskyttelsesloven, og har etter

Plan- og bygningsloven, ansvar for at det bygges på sikker grunn.

GODT SAMSPILL

Inntil nylig har NVE ikke hatt en samlet oversikt over sikringsbehov for bebyggelse i Norge mot flom og skred. Listene som har vært brukt har vært ufullstendige. NVE har fått utarbeidet en metodikk for å kunne analysere det samlede sikringsbehovet. Arbeidet ble igangsatt i 2019 og organisert som et NVE-prosjekt. Det resulterte i rapporten «Flom og skred – sikringsbehov for eksisterende bebyggelse (FOSS)». Norges Geotekniske Institutt (NGI) og Pricewaterhouse (Pc) har medvirket som rådgivere. Kommunenes Sentralforbund

(KS), Statens Vegvesen, Meteorologisk institutt, Finans Norge, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har også bidratt.

SPESIELL METODIKK

Tidsperspektivet for rapporten er fram til 2100. Fjellskred er ikke med i analysene. Det samme gjelder værtyper som stormflo, flodbølger fra skred i vann og sterk vind. Sentrale elementer i metodikken er bruk av faresonekart og aktsomhetskart for de ulike naturfarene, oversikt over hvilken bebyggelse som ligger utsatt til, samt erfaringstall for hva det koster å sikre bebyggelse mot flom og skred. Sikkerhetskravene i Byggteknisk forskrift (TEK17) er lagt til grunn for beregning av sikringsbehovet. Dette innebærer en sikring for definerte gjentakstall for flom og skred for ulike typer bygg, typisk 200-års gjentakstall for flom og 1000-års gjentakstall for skred for bolighus. For kvikkleire, der sikringsbehovet ikke kan relateres til et gitt gjentakstall, er behovet for sikring vurdert på bakgrunn av kriterier i NVEs veileder «1/2019 Sikkerhet mot kvikkleireskred».

STORE KOSTNADER

I følge analysen vil det koste rundt 85 milliarder kroner dersom bygg som er utsatt for skred i bratt terreng, flom, erosjon og kvikkleireskred skal sikres. Av dette utgjør ca. 45 prosent kostnader for sikring mot flom og

Så galt kan det gå. Foto: NVE

erosjon og 55 prosent sikring mot skred. I følge NVE er det en betydelig usikkerhet rundt tallene. Laveste estimat på totalsummen er 50 milliarder, mens høyeste er 120 milliarder kroner. Anslagene omfatter kostnader for sikring av eksisterende bebyggelse i Norge. Det er ikke justert for allerede gjennomførte sikringstiltak, og det er nok en rekke mulige tiltak som det neppe vil være samfunnsmessig rasjonelt å gjennomføre, ek-

sempelvis svært kostbare tiltak knyttet til enkeltbygg. Sikring av bybebyggelse og eksisterende fritidsbebyggelse, veier, jernbane og annen offentlig infrastruktur er ikke med i analysen.

POLITISKE PRIORITERINGER

Hvor store samfunnsressurser som skal og bør brukes på å sikre eksisterende bebyggelse i tiårene framover, vil avhenge av en rekke forhold, som

økonomisk utvikling, klimaendringer, vår holdning til risiko, og ikke minst, politiske prioriteringer. NVEs rapport har et eget vedlegg der det er foretatt en analyse av alternative kostnader ved å la være å sikre bebyggelsen, som viser at man må ha en bevisst prioritering av hvilke sikringstiltak som bør realiseres for at det skal være samfunnsøkonomisk forsvarlig.

Kilde: NVE

Sjø og land hand i hand

Kan Politiet samarbeide med Kystvakta? Ja, selvsagt. Når situasjonen krever det, er det god ressursutnyttelse.

Nå er det en stund siden årets Moldejazz ble arrangert, men det er likevel grunn til å stoppe opp ved et godt eksempel på hvordan beredskapsressurser kan fungere sammen. Journalist Karianne Grindem i Politiforum beskriver et gledelig eksempel på samarbeid mellom sjø og land.

I utgangspunktet har ikke politiet faststasjonert politibåt i Molde, men ved hjelp av Kystvakta patruljerte de likevel til sjøs ved årets Moldejazz. Hver nattevakt gjennom hele festivaluken var politiet med Kystvakta ut på sjøen. Med Kystvaktas lettboat kjørte politiet og Kystvakta sammen og kom tett på publikum. Politibetjent Per Olav Halse, som er etterforsker ved Molde politistasjon, sier at han er godt fornøyd med samarbeidet.

- Vi slår sammen våre kompetanser. Kystvakta har både utstyr og spisskompetanse når det gjelder å operere på sjøen. Når de blir backet opp med politiet og operasjonssentralen blir resultatet en effektiv og ressurssterk kombinasjon som kan være avgjørende hvis noen trenger hjelp i eller ved sjøen. Når en stor festival blir arrangert på bryggekanalen er det ikke

Fra en promillekontroll i Molde. Foto: Politiforum

utenkelig at en slik ressurs kan bli svært nyttig. Vi skal forebygge ulykker på sjøen. Et slikt samarbeid styrker forebyggingen, sier Per Olav Halse.

FUNGERER GODT

Kapteinløytnant Fredrik Synnes, som er skipssjef på kystvaktskipet KV Nord, roser samarbeidet.

- Vi har ikke myndighet til å skrive ut forelegg og vi har heller ikke myndighet til å utføre promillekontroller på småbåter. Når vi er på jobb i forbindelse med slike arrangementer må vi ha med politiet for at det skal ha noen effekt. Jeg mener bestemt at denne muligheten må benyttes mer, sier Synnes.

Den indre kystvakten ble opprettet for å bistå andre statlige etater som har tilknytning til sjøen.

TRENGER IKKE BISTANDSANMODNING

Synnes presiserer at de ikke vil gå inn på andre etaters domene, men kun

for å gi bistand.

- Vi tar ikke over, vi bistår. Vår erfaring med dette samarbeidet er godt. Vi har et møte med politiet her en gang i året, og avtaler samarbeid i løpet av året som kommer. Politiet kommer med innspill når de trenger bistand. Vi samarbeider også med andre etater. Det er viktig å si at Kystvakta er her, og vi er bare en telefon unna. Når det gjelder politiet trenger vi heller ikke en bistandsanmodning for vanlige oppdrag. En slik anmodning er derimot påkrevet når det gjelder større oppdrag, forklarer kapteinløytnant Fredrik Synnes.

«Når det gjelder politiet trenger vi ikke en bistandsanmodning for vanlige oppdrag, kun for større oppdrag»

VANN OG AVLØP:

EN RENNENDE UTFORDRING

Rørsystemet langt under bakkenivå utgjør den livsviktige infrastrukturen ingen ser, men som alle er avhengig av at fungerer. Drikkevann, badevann, vaskevann og toalettbesøk. Vannbehandling er et kommunalt anliggende. I Norge er rundt 90 prosent av befolkningen tilknyttet vann- og avløpsanlegg eiet av kommunene. I tillegg er det et kommunalt ansvar å håndtere de vannmengder som faller ned fra himmelen i stadig større mengder. Ingen lette oppgaver. Staten må ta sin del.

AV JAN ERIK THORESEN

For å ta det første først: Vi kan vanskelig tenke oss hva som ville skje om vannforsyning og avløpssystem skulle falle bort over et lengre tidsrom. Ikke desto mindre står vann- og avløpssektoren overfor store utfordringer. Vi leser i Norsk Vannrapport 259/2021:

«Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2021 – 2040», som er utarbeidet av Norconsult og SINTEF viser at norske kommuner må oppgradere og bygge ny infrastruktur for vann og avløp til den svimlende sum av 332 milliarder kroner de neste 20 årene. Dette forklares med befolkningsvekst, håndtering av klimaendringer, økte krav til forsyningsikkerhet, og strengere praktisering av myndighetskrav for å beskytte miljøet. I tillegg til dette må store deler av det eksisterende ledningsnett oppgraderes.

TANKEVEKKENDE SITUASJON

Til tross for at flere store prosjekter knyttet til forsyningsnett, vannbehandlingsanlegg og avløpsrensing er igangsatt de senere år, forhindrer ikke det at Norges samlede investeringsbehov fortsetter å vokse i rask tempo.

Det kan føre til at nasjonen Norge skyver utfordringene foran seg og overlater problemene til neste generasjon, som må dekke regningen.

I interesseorganisasjonen Norsk Vann uttrykkes det også bekymring når det gjelder rekrutteringen av kvalifisert personell til vannbransjen. Beregninger viser at det er betydelig behov for sivilingeniører og ingeniører ute i kommunene for å løse ingeniørtekniske oppgaver innen vann- og avløpsteknikk. Kommunenes Sentralforbund (KS) har gjennomført en undersøkelse som viser at 41 prosent av kommunene har hatt utfordringer med å ansette nye ingeniører, da yngre personer gjerne ønsker å jobbe i større fagmiljøer. Det er ingen tvil om at Staten har et betydelig ansvar for å løse de utfordringer som er nødvendige for at vi i framtiden fortsatt skal ha tilgang til friskt vann fra springen.

KLIMAENDRINGENE

Uttrykket: «Det er jo bare vann» passer egentlig særdeles dårlig, tatt i betraktning de store samfunnsproblemer som oppstår når himmelens sluser åpner seg. Ekstremregn, styrtregn, skybrudd, ja en kan kalle det hva

man vil, men uansett finner vannet sine egne veier og drar med seg veier, hus og infrastruktur. Klimaendringene vil bli preget av en villere og våtere hverdag. Å stå opp mot dette krever mye. I utgangspunktet må det erkjennes at klimatiske endringer er et faktum. Å stikke hodet i sanden, for ikke å si i vannet, vil bare gjøre vondt verre. Erkjennelse, faktabasert forebygging og bevisstgjøring av befolkningen i de fylker og kommuner som av naturlige årsaker er mest utsatt vil være, ikke bare nødvendig, men livsviktig. For det er jo slik at vannets ville ferd kan utløse skred i mange slags varianter. Det har vi mange eksempler på.

MÅ BLI TATT PÅ ALVOR

Vi har et strengt lovverk i Norge. I klare ordelag finnes forskrifter som regulerer det meste. Fornuftig arealplanlegging uten for mange dispensasjonsmuligheter er en nødvendighet. Gjennom årenes løp har vi mange eksempler på at enkelte kommuner har falt for fristelsen å tillate bygging i områder som har vist seg å være flom- og skredutsatte. Vi vil våge påstanden at det ikke er lovverket det er noe i veien med, men dem som derimot fortol-

«Det er ingen tvil at Staten har et betydelig ansvar for å løse de utfordringer som er knyttet til at vi i framtiden skal kunne ha friskt vann i springen»

ker og vrir og vrenger på ord og betegnelser. På denne måten svekkes hele grunnlaget for et sikkerhetsnivå som hele samfunnet trenger.

PÅ GODT OG VONDT

Det er i kommunene det skjer. Slik samfunnet er organisert vil en naturtøst hendelse alltid oppstå i en kommune. Det er naturgitt at noen

kommuner er mer utsatt enn andre. I urbane strøk vil overflatevann kunne trenge inn i kjellere. Tette sluk klarer ikke å holde unna. Parkanlegg og hager kan bli rasert. Selv om dette ikke er noe hyggelig for dem som er berørt lar det seg reparere uten altfor store kostnader. Men i andre kommuner er situasjonen langt mer dramatisk.

Det er Staten som bærer utgiftene når større hendelser inntreffer. Men, naturlig nok, er søkelyset alltid rettet mot de steder på kartet som rammes. Uansett har vi i Norge et velorganisert hjelpeapparat som er klart til innsats. Brann- og redningsvesenet, Sivilforsvaret, Heimevernet og frivillige organisasjoner sover alle med skoene på.

På bakkenivå tenker man ikke på det som ligger under. Foto: Line Fjellvær/Miljødirektoratet

STOR SVINDELFARE PÅ NETTET:

MANGE NORDMENN PÅ LIMPINNEN

Nesten halvparten av alle nordmenn over 18 år har i løpet av det siste året mottatt en SMS eller e-post med lenke til et nettsted som ber om sensitive opplysninger. 8 prosent har svart på henvendelser, viser en undersøkelse utført av analyseinstituttet YouGov på oppdrag fra Norsk Senter for Informasjonssikring (NorSIS).

Å legge inn en lenke i en utstsending gjør det lett for mottakeren å utføre det avsenderen ønsker, men det byr også på utfordringer. For eksempel hvis mottageren ikke klarer å skille mellom ekte og falske SMS eller e-poster. Flubot er et virus som masseutsender tekstmeldinger med svindelforsøk til mobilkunder over hele landet. Telenor beskriver det som årets mest avanserte svindel.

EN SMART MÅTE

Meldingene inneholder en lenke og hensikten er at mottageren skal installere en skadevare. Og lastes viruset ned, kan svindlere, i følge Telenor, i verste fall få tilgang til personopplysninger som benyttes til å lure andre. I undersøkelsen, som er utført blant mer enn 1.000 nordmenn, oppgir hele 48 prosent at de i løpet av det siste året har mottatt SMS eller e-post med lenke til et nettsted der en blir bedt om å oppgi personlige opplysninger. 8 prosent oppgir at de svarer på slike henvendelser og gir fra seg de opplysninger det bes om.

- Dette viser med all ønskelig tydelighet hvorfor denne type masse-svindelskampanjer gjennomføres. Det er ofte lagt opp på en smart måte som dessverre mange biter på. Det er all grunn til å advare og tenke seg nøye om før en laster ned og installerer noe fra en lenke, for eksempel

en SMS, eller gir fra seg personlige opplysninger, sier seniorrådgiver i NorSIS, Vidar Sandland.

SPESIELL ADVARSEL TIL UNGDOMMEN

Ifølge undersøkelsen er det spesielt aldersgruppen 18 – 29 år som oppgir at de har gitt fra seg opplysninger. Hele 19 prosent, viser undersøkelsen. Telenor kaller viruset, som nå sprer seg via SMS som årets svindelstorm og opplyser at sine innebygde forsvarsmekanismer i mobilnettet stopper opptil 30.000 tekstmeldinger fra Flubot i timen fra å nå deres egne kunder.

TO VARIANTER

Vidar Sandland opplyser at det i hovedsak er to varianter av svindel-SMS. Begge involverer en tekstmelding med en lenke. Den ene fisker etter personopplysningene mens den andre vil at en skal installere programvare, som altså er skadevaren Flubot. Dersom en følger oppfordringen vil svindlerne i prinsippet få tilgang til alt en har på mobiltelefonene, som eksempelvis bankkortinformasjon, kontaktlister, koder og lignende. Meldingene i SMS-ene kan være alt fra en pakke er på vei til at en har fått en talemelding som må lastes ned via en app.

«Dersom en følger oppfordringen vil svindlerne kunne få tilgang til alt en har på mobiltelefonen som eksempelvis kontaktliste, bankkortinformasjon, koder og lignende»

- Det er viktig å være klar over at det ikke er klikket på lenken som utløser problemer, men det at en tillater å installere programvare. Skadevaren fungerer kun om en benytter en Android-telefon. Til dem som først er blitt rammet av Flubot er mitt råd å gjenopprette fabrikkinnstillingene på den rammede telefonen, opplyser Vidar Sandland.

- Den andre svindelvarianten kommer som en vanlig SMS med en kort lenke som gjerne ser litt rar ut og er sendt fra et ukjent telefonnummer.

- Denne lenken leder til en klassisk phishing-side hvor målet er å lure til seg personopplysninger som senere kan misbrukes. Husk at en seriøs aktør ikke vil be om å betale noe, men heller anbefale et besøk på sin hjemmeside der en kan logge seg inn, opplyser Sandland.

STORE KONSEKVENSER

Konsekvensene for dem som rammes kan være store. NorSIS opplyser at de får mange henvendelser fra fortvilede nordmenn som har fått viruset på sine telefoner og fått sine kontaktlister misbrukt til utsendelse av nye falske SMS, der den infiserte telefonen er avsender.

- Det er to ofre her, både den som har fått sitt nummer misbrukt og dem som blir forsøkt svindlet. Dersom en får en mistenkelig tekstmelding fra noen en kjenner, så slett den. Ikke meld den inn som svindel. Det kan skape utfordringer for dem som intetanende har fått sitt telefonnummer misbrukt til svindel, sier seniorrådgiver Vidar Sandland i NorSIS.

ELEKTRONISK AMBULANSEJOURNAL:

Skal innføres i alle ambulanser

AV JAN ERIK THORESEN

Foto: Bahare Viken

Papirjournaler i norske ambulanser er snart historie. Innen utgangen av 2022 skal elektronikken overta. Store fordeler både for pasienter og ambulanspersonalet.

I nær fremtid vil de tradisjonelle papirjournalene gradvis bli erstattet av elektroniske løsninger. Allerede i 2020 var Vestre Viken først ute. Av helseforetakene som hører til under Helse Sør-Øst var det kun Vestre Viken som «tyvstartet». Oslo Universitetssykehus startet utprøvingen av elektronisk journal i september 2020 og i sommer forlot Sykehuset Telemark papirjournalene.

Ambulansetjenesten i Helse Midt-Norge er kommet med innføringen, oppgir at ambulansetjenesten i Helse Midt-Norge var det første regionale helseforetaket i Norge som innførte elektronisk ambulansejournal i alle sine stasjoner. I juni 2019 var den elektroniske utgaven operativ i alle deres biler. I Helse Vest skal foretakene Helse Førde, Helse Bergen, Helse Fonna og Helse Stavanger innføre elektronisk ambulansejournal i løpet av inneværende år. I løpet av februar 2022 skal alle biler og båter i denne helseregionen ta i bruk elektronisk journal. Ambulansetjenesten i

Helse Nord skal innføre den nye journalen mot slutten av året.

STORE FORDELER

Stian Sægrov, som er ambulansesjef i Helse Førde, mener at innføring av samtidssystem i ambulanse trolig vil utgjøre et kvantesprang for personalet.

- De slipper dobbeltføring i etterkant av oppdrag og vi håper mer tid blir frigjort til pasientkontakt fremfor administrativ føring og registrering, sier han.

TRYGG OVERFØRING

For pasientens vedkommende vil innføring av elektronisk ambulansejournal sikre en tryggere overføring av journalopplysninger til neste ledd. Ved papirjournal må journalinformasjonen sendes til skanning, som kan ta dager. Dette slipper man ved elektronisk journal og i neste ledd får man da mulighet til å hente fram journaler fra pasienter som nylig er blitt behandlet, forklarer Stian Sægrov.

Fra "Øvelse Samvirke". Viktig å øve jevnlig sammen. Foto: DSB

DE LOKALE RESSURSER MÅ FINNE HVERANDRE

De kommunale beredskapsråd spiller en avgjørende rolle når en krise oppstår. 75 prosent av landets kommuner har etablert et slikt råd.

AV JAN ERIK THORESEN

Under en krise er det avgjørende at de lokale ressursene samvirker på en god måte. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) anbefaler alle landets kommuner å etablere beredskapsråd. I motsetning til fylkesberedskapsrådene, som er lovpålagt, er de kommunale rådene frivillige. Det er en viktig arena for å ivareta samordningsrollen innen samfunnsikkerhetsarbeidet i kommunene. Beredskapsrådet består ofte av lokale aktører fra politisk og administrativ ledelse i den respektive kommune, representanter fra private og offentlige samfunnsikkerhetsaktører, som eksempelvis eiere av kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner, næringsliv, frivillige organisasjoner, politi, Sivilforsvaret og Heimevernet. Det er naturlig at det

kommunale beredskapsrådet involveres i arbeidet med helhetlig ROS (Risiko og sårbarhetsanalyse), overordnet beredskapsplan og øvelser.

I DSBs kommuneundersøkelse fra innværende år svarte 75 prosent av kommunene at de har etablert kommunalt beredskapsråd, 21 prosent svarte nei og 4 prosent svarte at de ikke var sikre (!).

ET GODT EKSEMPEL

I tidsskriftet «Heimevernet» skriver Tore Ellingsen om Eigersund kommune, som har hatt beredskapsråd i mange år, og som fikk stor nytte av det under ekstremværet «Synne» i 2015. I et intervju med kommunikasjonschef Leif E. Broch, legger sistnevnte ikke skjul på verdien av et velfungerende beredskapsråd.

- Gjennom årenes løp har flere storflommer strømmet gjennom Eigersund kommune. Det har vært viktig at beredskapsaktørene kjenner til hverandre før vannmengdene var et faktum. To ganger i året møtes rådet for å oppdatere hverandre, hvem de er og hvilke ressurser de har til rådighet. I Eigersund kommune har vi tatt utgangspunkt i ROS-analysen når vi har satt sammen beredskapsrådet. Det som er viktig for oss er at beredskapsrådet ikke har noen formell operativ funksjon. Når vi setter krisestab har vi samme struktur som i den daglige driften av kommunen. Da er det kommunaldirektøren som leder krisestaben og ordføreren som er ansiktet utad. Vi har jevnlig møter med rådet slik at de kjenner hverandre godt, forklarer Broch.

Spennende framtid for Nødnett

Bruk av data og levende bilder vil kunne tilfredsstillere behovet for dagens 60.000 brukere. Nå ligger en konseptutvalgsutredning på Justis- og beredskapsdepartementets bord. Framtiden roper på videreutvikling.

Det er Motorola Solutions som driver Nødnettet på vegne av Direktoratet for Samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Avtalen går ut i 2026, og beredskaps-Norge venter spent på hva som da vil følge. Pr. i dag har Nødnett 60.000 brukere. Blant dem er det 1.000 organisasjoner. Hovedaktørene er nødetatene med brann, redning, politi og helse, Hovedredningssentralen, NVE, Tolletaten, Kystverket, kraftselskaper, frivillige hjelpeorganisasjoner og, ikke å forglemme, samtlige industrivernpliktige virksomheter i Norge.

SPILLER EN VIKTIG ROLLE

Nødnett bygger på Tetra teknologi og brukes daglig av nødetatene internt i hver brukerorganisasjon og som et samvirkenett der innsatsressursene deler tidskritisk informasjon seg imellom. Nødnett, som var ferdig utbygget over hele landet i 2015, dekker 86 prosent av fastlands-Norge og har nær 100 prosent befolkningsdekning. Brukerne av Nødnett må ha egne, godkjente Nødnett-radioer, som er satt opp slik at mange kan snakke

sammen i talegrupper, og der alle får de samme meldingene. Erfaringene viser at god nødkommunikasjon redder både liv og store materielle verdier. Basestasjonene har god reservestrømkapasitet og oppetiden oppgis å være nær 100 prosent.

MÅ VIDEREFØRES

- Dagens gode oppetid og dekning må videreføres i framtidens Nødnett. I tillegg er det mange spennende bruksområder ny teknologi gir oss, sier avdelingsdirektør Sigurd Heier i DSB til tidsskriftet Industrivern. DSB er Statens kompetanseorgan for nød- og beredskapskommunikasjon.

- Nødetatene har blitt inkludert i arbeidet med framtidens løsning. Det er viktig å lytte til dem som bruker Nødnett og kjenner behovet for å løfte det over på en ny løsning. Det er viktig å følge med på ny teknologi. Bilder og film åpner nye muligheter for samhandling og kan øke felles situasjonsforståelse. Lite kan erstatte tale i nødsituasjoner, men vi har sett droner i aksjon, eksempelvis over leirskredet i Gjerdrum, der de spilte

stor hjelp at de har uniform. Det gir en helt annen autoritet. Når vi får HV-soldatene til å sperre av en bro, ja da er den stengt. Det blir ikke den samme diskusjonen som om noen sivile står ved broen, sier Leif E. Broch.

GIR ANBEFALINGER

For øvrig har Broch vært kommunens representant i «Mulighetsstudien –

NØDNETT I TALL

- Nødnett brukes av rundt 60.000
- Det gjennomføres gjennomsnittlig over 1,5 millioner samtaler i nettet hver måned
- Det finnes rundt 2.100 base-stasjoner i det landsdekkende nettet
- Nødnett dekker nær 100 % av befolkningen og har en flatedekning på 86 %
- Oppetiden i Nødnett er i snitt på 99,85 % de siste tre årene
- Nødnett er installert i over 110 innendørsanlegg og rundt 440 veg- og jernbanetunneler

Kilde: dsb.no

en avgjørende rolle på flere måter. Det ene verktøyet utelukker ikke det andre. Det gjelder å ta i bruk alt av tilgjengelig teknologi for å kunne håndtere alvorlige hendelser. Nødetatene er gode på dette, men det er av stor betydning at det øves, både mye og jevnlig for at det blir den sømløse nød- og beredskapskommunikasjon vi ønsker at det skal være. For eksempel vil innsatspersonell på et skadested med et tastetrykk kunne dele levende bilder med nødmeldesentralene, og med andre på stedet og mens ressurser er på vei til området. Men jeg vil gjerne understreke at det viktigste er at ressursene finner hverandre, sier avdelingsdirektør Sigurd Heier.

GULL VERD

Heimevernet er en del av beredskapsrådet i Eigersund kommune.

- Under ekstremværet «Synne» i 2015 var det naturlig at vi fikk inn områdesjefen i Eigersund HV-område i den kommunale kriseledelsen. I slike kriser er det gull verd å få inn et stort antall mennesker som allerede fungerer i et system. I tillegg er det til

Vurdering av nasjonale og regionale øving- og kompetansesentre for økt samvirke blant beredskapsaktørene». Studien er utarbeidet av en tverrsektoriell arbeidsgruppe på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet til DSB. Der drøftet de også beredskapsrådene i kommunene og anbefalte at det ble et lovkrav at samtlige kommuner måtte etablere beredskapsråd.

SOSIALE MEDIER:

MÅ BLI MER ROBUST MOT UØNSKET PÅVIRKNING

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) utarbeidet en rapport som belyser spørsmålene rundt hva som kan gjøres for å fange opp, forebygge og håndtere påvirkningsoperasjoner.

AV JAN ERIK THORESEN

Nordmenn er flittige nettbrukere. Foto: Pixabay

Forskerne Eskil Grendal Sivertsen, Nina Hellum, Arild Bergh og Anne-Lise Bjørnstad har tatt for seg spørsmålet hvordan norske borgere påvirkes av desinformasjon og påvirkningsforsøk i sosiale medier, hvilke konkrete metoder og plattformer de

ulike aktører benytter seg av. Og aktørene – hvem er de?

- Påvirkningsoperasjoner pågår gjerne fordekt og med lav intensitet over tid. De kan romme samfunnets sårbarheter på tvers av sektorene og under terskelen for hva noen vil

gjenkjenne som en krise. Derfor er det nødvendig å gjøre hele samfunnet mer robust i møtet med påvirkningsforsøk, sier fagdirektør Eskil Grendal Sivertsen.

Covid-pandemien har synliggjort utfordringer med spredning av des-

informasjon som har hatt konsekvenser for liv og helse i flere land. I følge Oxford Internet Institute ble ikke mindre enn 81 land utsatt for påvirkning i form av politisk propaganda og desinformasjon i 2020. Det er verd å merke seg at Norge ikke var med i studien.

ET BEDRE RUSTET TOTALFORSVAR

Hensikten med FFI-rapporten er å gjøre hele totalforsvaret bedre rustet til å forstå og gjenkjenne desinformasjon og påvirkningsforsøk i sosiale medier. Det er nødvendig for å identifisere og beskytte egne sårbarheter gjennom konkrete tiltak og prioriteringer. I rapporten beskriver FFI hva desinformasjon og påvirkningsoperasjoner er og hvilke sentrale sårbarheter det norske samfunnet har i møte med dem. Rapporten beskriver videre hvilke konkrete metoder og plattformer som benyttes i tillegg til noen bakenforliggende psykologiske prosesser.

KONKRETE ANBEFALINGER

I rapporten kommer FFI med konkrete anbefalinger for hvordan Norges nasjonale motstandskraft mot uønsket påvirkning kan styrkes. Anbefalingene inkluderer blant annet risiko- og sårbarhetsanalyser, metoder for å avdekke og håndtere desinformasjon, utvikling av digitalt verktøy og økt kunnskap og kompetanse i samfunnet.

RAPPORTEN: «Hvordan gjøre samfunnet mer robust mot uønsket påvirkning i sosiale medier» kan i sin helhet leses og last ned på: www.ffi.no

MEDISINMANGEL:

Pasienter får ikke behandling

Medisinberedskapen i Norge er bekymringsfull. Problemet er mer enn seksdoblet på tre år, og det var faktisk før Koronapandemien.

Uforutsette hendelser utenfor norsk kontroll er vanligvis årsaken, men fagfolk strides.

Medisinmangel er ikke bare et norsk, men et internasjonalt problem. Og problemet er økende, i følge en rapport fra European Association of Hospital Pharmacists. Den viser at 95 prosent av europeiske sykehusapotek er dypt bekymret for situasjonen. Verst står det til med medisiner mot infeksjoner, kreft og smertestillende. Dette innebærer i sin tur at pasientbehandlingen forsinkes. Hver fjerde sykehusfarmasøyt forteller at pasienter får dårligere behandling eller at behandlingen rett og slett må droppes helt fordi de mangler medisiner. I Norge registrerte Nasjonalt senter for legemiddelmangel og legemiddelberedskap over 1200 tilfeller av medisinmangel i 2019, det siste året før Koronaviruset førte til nedstengning av samfunnet. Det er 35 ganger så mange som i 2008 og mer enn en seksdobling sammenlignet med 2016.

UENIGHET OM ÅRSAK OG VIRKEMIDLER

De som er involvert i å distribuere medisinene dit de skal er uenige om

årsakene til problemet og hva som kan gjøres. Problemet er sammensatt. Færre og færre produserer enkelte av ledemidlene, og produsentene ligger dertil langt unna. Virkestoffene i medisiner lages bare i noen få land, og alle vil ha tilgang til de samme stoffene. Produksjons- og forsyningslinjene for mange legemidler er lange og uoversiktlige.

VIL HA NORSK PRODUKSJON

Også i følge Legemiddelindustriforeningen (LMI) er det vanligvis uforutsette hendelser utenfor norsk kontroll som fører til mangel.

Seniorrådgiver i LMI, Erling Ulltveit mener det er relativt få tilfeller der pasienten ikke kan få behandling med alternative medisiner.

- Men vi i LMI vil blant annet ha mer produksjon av for eksempel antibiotika, vaksiner og smertestillende medisin i Norge, øke beredskapslagrene og sørge for at pasienter kan se hvilke apotek som har den medisinen de bruker på lager, sier Ulltveit i et intervju på nettstedet forskning.no.

Foto: Pixabay

TEMA:
FOKUS PÅ
SIKKERHETSLOVEN

For å fremme sine interesser i internasjonal politikk kan stater ta i bruk økonomiske virkemidler og iverksette sikkerhetstruende situasjoner rettet mot vårt demokrati.

For å motvirke dette har vi en sikkerhetslov.

Men er den egnet?

Problemstillingen var tema på "Sårbarhetskonferansen i 2021".

DEN NYE SIKKERHETSLOVEN:

Sektorprinsippet er en utfordring

Hensikten med loven er at den skal styrke landets evne til å forebygge, avdekke og motvirke tilsiktede handlinger som kan ramme verdier av betydning for vår nasjonale sikkerhet.

- Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er i utgangspunktet tilsynsmyndigheten for etterlevelse av Sikkerhetsloven, sier seksjonssjef i NSM, Sylvia Kregnes.

AV JAN ERIK THORESEN

Den någjeldende Lov om nasjonal sikkerhet (Sikkerhetsloven) trådte i kraft 1. januar 2019. Den skal beskytte skjermingsverdige verdier. Hvorvidt verdien er skjermingsverdig eller ikke, vurderes opp mot hvilken betydning verdien har for nasjonale sikkerhetsinteresser og grunnleggende nasjonale funksjoner.

- En skjermingsverdig verdi kan eksempelvis være informasjon, et informasjonssystem, infrastruktur eller objekter, forklarer Sylvia Kregnes.

På spørsmålet om hvem som er underlagt Sikkerhetsloven svarer hun at den gjelder for statlige, fylkeskommunale og kommunale organer foruten leverandører av varer og tjenester i forbindelse med sikkerhetsgradert anskaffelse.

- På dette grunnlaget skal de respektive virksomheter sette sammen tiltak for å oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå. Dette krever en systematisk organisering og gjennomføring av sikkerhetsarbeidet. Det er verdt å merke seg at kravene ikke bare gjelder dem som omfattes av

loven, men også for underleverandører, opplyser Sylvia Kregnes

GRUNNLEGGENDE NASJONALE FUNKSJONER

En viktig del av implementeringen av den nye loven dreier seg om identifisering av såkalte grunnleggende

nasjonale funksjoner (GNF).

- Med dette så menes det tjenester, produksjon og andre former for virksomhet som er av en slik betydning at helt eller delvis bortfall av funksjonen vil få konsekvenser for statens evne til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, forklarer Sylvia Kregnes.

NASJONALE SIKKERHETSINTERESSER
Suverenitet
Territoriell integritet
Demokratisk styreform

«Dette krever en systematisk organisering av gjennomføring av sikkerhetsarbeidet»

HVEM GJØR HVA?

Det er de enkelte fagdepartementer som er ansvarlig for det forebyggende sikkerhetsarbeidet innenfor sitt respektive område, og skal identifisere og holde oversikt over hva som skal beskyttes.

NSM har et sektorovergripende ansvar for å sørge for at virksomhetene utfører forebyggende sikkerhet med loven. De av departementene som har en underliggende etat som fører tilsyn med sikkerheten i sin sektor, har mulighet til å bestemme at denne sektormyndigheten også skal føre tilsyn etter Sikkerhetsloven. NSM og sektormyndighetene med tilsynsansvar har en

viktig rolle med å gi råd og veiledning om hvordan bestemmelsene kan etterleves og hvordan tiltakene kan tilpasses den enkelte sektors egenart.

VIKTIG VEILEDNING

NSM har utgitt en rekke håndbøker og veiledninger som utdyper regelverksforståelsen, herunder den tematiske sammenhengen mellom ulike bestemmelser i Sikkerhetsloven og tilhørende forskrifter. Veilederne representerer NSMs syn på hvordan lov og forskrifter er å forstå, og danner et grunnlag for virksomhetenes arbeid med å etterleve regelverket.

LITE EGNET

Etter manges oppfatning er sektorprinsippet lite egnet til å skape klarhet og god balanse. At hvert enkelt departement tilsynelatende velger å drive GNF-prosessene på ulike måter har skapt usikkerhet. En beslutning som fremstår som ubetydelig for ett departement, kan ha store konsekvenser for et annet. Faren for forskjellsbehandling av virksomheter er åpenbare. Tverrsektorielle utfordringer vil det utvilsomt bli flere av i årene som kommer i en verden som stadig blir mer kompleks og sammenvevd.

Dette må landets politikere ta på alvor.

MANGE USIKKERHETER I SIKKERHETSLOVEN

- Tydelige regler og forutsigbarhet er avgjørende for at utenlandske investorer fortsatt skal foretrekke Norge. Sektorprinsippet er lite egnet. Andre land har sentralisert ansvaret for å ta imot meldinger om oppkjøp i ett departement og gjennom det skapt ett kompetansemiljø innen investeringskontroll, sier stipendiat Charlotte Hafstad Widerberg ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

- Slik loven er utformet i dag, er den lite egnet til å ivareta vår nasjonale sikkerhet, sier hun.

AV JAN ERIK THORESEN

Charlotte Hafstad Widerberg er utdannet jurist og har arbeidserfaring fra Oljefondets etikkråd og Forsvaret. Hun arbeider nå med en doktoravhandling om Sikkerhetsloven og de nye reglene om eierskapskontroll. Det siste året har tematikken aktualisert seg gjennom den mye omtalte

Bergens Engines-saken, som dreide seg om et annonsert salg av Bergen Engines A/S fra Rolls Royce til russiske TMH International. Kort tid etter at salget var kunngjort ble avtalen satt på vent av norske myndigheter. Flere departementer arbeidet i ettertid med å finne ut hvordan

saken kunne løses etter Sikkerhetsloven. Utfordringen med dette salget var at Bergen Engines leverer motorer til skip tilhørende Forsvaret.

- Dette er et eksempel på at økonomiske aktiviteter kan true vår nasjonale sikkerhet. Oppkjøp og investeringer fra fremmede stater innen

«Nå haster det med å få på plass en velfungerende kontrollmekanisme, her i landet. I motsatt fall vil vi ikke bare kunne skade vår nasjonale sikkerhet, men også fordi dagens situasjon kan skremme borønskede investorer»

Cand. jur., stipendiat Charlotte Hafstad Widerberg. Foto: Privat

strategisk viktige sektorer kan over tid svekke den plattform vårt demokrati er tuftet på. Norge er et lite land med en åpen økonomi. Vi har en stor eksportsektor og et betydelig behov for å importere blant annet mat, industri- og forbruksvarer. Samlet sett er handel og finansielle transaksjoner av fundamental betydning for vår økonomi og velferd. Vi er selv en ikke ubetydelig investor gjennom Oljefondet. Denne gjensidigheten er det viktig å balansere på en slik måte at vi ikke gjennom vår egen lovgivning framstår med mindre åpne og forutsigbare rammebetingelser for internasjonal aktivitet, sier Charlotte Hafstad Widerberg.

MÅ BASERES PÅ TYDELIGHET

- Slik Sikkerhetsloven er utformet i dag er det vanskelig for potensielle investorer å vite hvordan reglene om eierskap praktiseres. Hvordan fungerer egentlig kontrollmekanismen? Den informasjon investoren får er den som står i loven. I praksis må investoren først avklare om virksomheten de vurderer å investere i er underlagt Sikkerhetsloven. Det er et krav for at

eierskapskontrollreglene skal kunne anvendes. Sikkerhetsloven bygger på sektorprinsippet. Det innebærer at ulike departementer kan fatte vedtak om hvilke virksomheter, innenfor sitt eget sektorområde, som skal omfattes av loven. Det finnes ingen egentlig oversikt over hvilke selskaper i Norge som er underlagt regelverket. Dersom det angjeldende selskap er omfattet av Sikkerhetsloven, har investoren meldeplikt til ansvarlig fagdepartement om oppkjøp, alternativt til Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Spørsmålet er hvilken instans investoren skal melde fra til. Det departement som mottar meldingen blir hovedansvarlig for å vurdere oppkjøpet, og må i sin tur koordinere dette med andre departementer og etater. Slik det forholder seg i dag, kreves det kompetanse om eierskapskontrollreglene hos alle departementer. Og videre stor koordineringsevne innen et kort tidsintervall. Det er grunn til å stille spørsmålet om dette i det hele tatt er praktisk mulig, understreker Charlotte Hafstad Widerberg. Hun understreker at muligheten for forskjellsbehandling og misforståelser er åpenbar.

«Slik det forholder seg i dag, kreves det kompetanse om eierskapskontrollreglene hos alle departementer. Og videre stor koordineringsevne innen et kort tidsintervall.»

SE TIL ANDRE LAND

- Nå haster det med å få på plass en velfungerende kontrollmekanisme her i landet. I motsatt fall vil vi ikke bare kunne skade vår nasjonale sikkerhet, men også fordi dagens situasjon kan skremme bort ønskede investorer. Mitt råd til myndighetene er: Se til utlandet, som organiserer reglene på andre måter. Både Tyskland og Storbritannia har sentralisert ansvaret for å motta meldinger om oppkjøp hos ett departement. På denne måten har de etablert ett kompetansemiljø innen investeringskontroll. Reglene og kontrollprosessen er tydelig definert og tilgjengelig. Dette sikrer forutsigbarheten og reduserer risikoen for kostbare forsinkelser i oppkjøpsprosessen, påpeker Widerberg.

NOE MÅ SKJE

Kontrollsystemer i seg selv kan ikke eliminere risiko, men håndtere den bedre.

- Myndighetene bør legge opp til en langt mer ryddig og effektiv prosess for utenlandske investorer, som samfunnet er så avhengig av. Endring av regelverket og effektiv kommunikasjon overfor utenlandske investormiljøer bør stå høyt på myndighetenes prioriteringsliste, sier stipendiat Charlotte Hafstad Widerberg.

– VI MÅ HELE TIDEN VÆRE PÅ TÅ HEV

- Etterretningstrusselen mot Norge har over lengre tid vært preget av kontinuitet og stabilitet, men nå skjer noe som kan endre trusselbildet, sier avdelingsdirektør Knut Svenungsen i Politiets Sikkerhetstjeneste (PST).

Han peker på stormakts rivalisering, svekket oppslutning om demokratiske institusjoner og den stadig voksende digitalisering.

AV JAN ERIK THORESEN

- Det er ingen hemmelighet at det pågår og vil fortsette å pågå etterretning mot Norge. Dette er en normal del av de mellomstatlige relasjoner. Så lenge dette er land vi har et sikkerhetsmessig samarbeid med er det relativt uproblematisk, men det er likevel viktig at vi har kontroll med aktiviteten. Av den grunn er det etablert kjøregler og kontrollmekanismer som skal sikre at aktiviteten foregår innenfor norske regler og norsk kontroll. Men parallelt med dette er det også slik at noen land har etterretningspersonell i Norge som utfører etterretning i strid med norsk lov og norske interesser. Dersom disse tjenestene lykkes med å påvirke politiske posisjoner og beslutningsprosesser, eller i å skaffe til veie informasjon som av hensyn til norsk sikkerhet er strengt beskyttet, så er det skadelig for Norge, understreker avdelingsdirektør Svenungsen.

Nå er det imidlertid forhold som kan føre til endringer, både for selve trusselbildet og for håndteringen av truslene mot Norge i tiden framover.

STORMAKTS RIVALISERING

- Ja, det er ikke tvil om at rivaliseringen, og spesielt framveksten av Kina som en reel utfordrer til amerikansk og vestlig hegemoni i stadig større grad vil påvirke etterretningstrusselen mot Norge. Den kinesiske økono-

mien er styrket og er nå verdens største. Dette er en posisjon kinesiske myndigheter vet å utnytte, blant annet gjennom andre lands avhengighet av dem. I tillegg er Kina i ferd med å bygge militær kapasitet dimensjonert for et land med globale ambisjoner. Spenningen og markedsbehovet øker i regioner der begge parter har interesser. Der blir rivaliseringen og den strategiske posisjonen mellom stormaktene mer og mer synlig. En slik region av særlig interesse for Norge er nordområdene og Arktis. Her har naturlig nok, også Russland sterke interesser. PST jobber oftere med saker der vi enten avdekker eller forsøker å forhindre ulovlig virksomhet fra andre lands etterretningstjenester mot Norge og norske interesser, i eller relatert til nordområdene og Arktis, opplyser Svenungsen.

AUTORITÆRE OG ANTI-LIBERALE STRØMNINGER

Vi registrerer at det er en svekket vilje til å bidra til, betale for, og vedlikeholde internasjonale samarbeidsorganisasjoner sammenlignet med tidligere.

- Dette er ikke gunstig for et lite land som Norge, som langt på vei er avhengig av at det er gjensidig tillit og samarbeidsvilje mellom stater. I noen saker og spørsmål blir vi stående mer

eller mindre alene. Som en følge av en svekket verdensorden har vi de senere årene erfart et autoritære eller totalitære land har fett økt selvtilit, og er villig til å risikere mer enn før. Vi ser at disse regionene mer åpenlyst og aktivt overvåker, truer og trakasserer regimekritikere og opposisjonelle på flukt eller i eksil i Europa. Sammen bidrar denne utviklingen til en endring i etterretningstrusselen, gjør den mer kompleks og vesentlig mer utfordrende å håndtere, understreker avdelingsdirektør Svenungsen.

DIGITALE ETTERRETNINGS-OPERASJONER

Et sentralt utviklingstrekk gjelder digitaliseringen av samfunnet og bruken av digitale plattformer ved etterretningsoperasjoner.

- Det ligger i sakens natur at etterretningstjenesten til enhver tid vil benytte seg av alle de virkemidler de har til rådighet for å tilegne seg informasjonen de søker. Spionasje i det digitale rom er effektivt og innebærer en liten risiko sammenlignet med andre former for etterretningsoperasjoner. Etter som samfunnet har blitt mer og mer digitalisert er det derfor ingen overraskelse at den største endringen i trusselbildet utgjør en markant økning i komplekse og alvorlige nettverksangrep. Flere av disse kan relateres til Russland og

Avdelingsdirektør Knut Svenungsen. Foto: PST

Kina. I PSTs trusselvurdering for 2021 framgår det at nettverksoperasjoner vil utgjøre den største delen av russisk og kinesisk etterretningsaktivitet mot Norge. Dette er en vurdering vi forventer vil stå seg også i tiden framover, sier Knut Svenungsen.

UTFORDRENDE HÅNTERING

- Det er ikke tvil om at vi står overfor store komplekse utfordringer i håndteringen av truslene. Felles for dem er at de ikke er statiske. Derfor må samfunnets evne til å motvirke truslene være dynamisk utformet med mulighet til justeringer når behovet oppstår. Vi må ha et oppdatert lovverk og vi må styrke og utvide samarbeidet mellom offentlige og private virksomheter, og som en del av det, utvikle totalforsvarskonseptet videre. Innen-

for rammen av vårt totalforsvarskonsept har vi lang og god erfaring med å finne samarbeidsløsninger, men sektorprinsippet står sterkt i Norge og gjør en samlet og koordinert håndtering av truslene utfordrende. En god håndtering fordrer ensrettet nasjonal styring, omforent situasjonsforståelse og rask samordnet oppfølging. Jeg tror vi må erkjenne at andre land har kommet lengre enn oss på dette området, hvor de nasjonalt og på tvers av ansvars- og myndighetsforhold har etablert overordnede styrings- og ledelsesmekanismer. Det er vanskelig å få øye på en enhetlig norsk sikkerhetsstrategi på tvers av alle sektorene. Dette merket jeg det er behov for, sier avdelingsdirektør Knut Svenungsen i PST.

«Sammen bidrar denne utviklingen til en endring i etterretningstrusselen, gjør den mer kompleks og mer utfordrende å håndtere»

Kina eier stadig mer av Norge

På «Sårbarhetskonferansen 2021» holdt journalist i Aftenposten, Pål Vegard Hagesæther, et tankevekkende foredrag om kinesiske oppkjøp og investeringer i Norge.

I sin reportasje i A-Magasinet tidligere i år skrev journalist Pål Vegard Hagesæther en artikkel med tittelen «Kjøpt av Kina», der han rettet søkelyset mot kinesernes iver etter å investere i norske virksomheter og landeiendommer. At kineserne er interessert i Norge er jo i seg selv ikke så rart. Etter at forholdet til Kina ble normalisert var dette som forventet. Kineserne er ikke kun interessert i Norge, men også i andre europeiske land. Generelt sett kan slike investeringer være positive, men vi vet at utenlandske investeringer kan være spesielt krevende om de kommer fra land vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med. Kina representerer verdens største økonomi.

ETABLERER SEG I NORGE

Siden 2003 er minst 17 bedrifter helt eller delvis kjøpt opp av kinesiske selskaper. I den samme tidsperioden har flere kinesiske selskaper etablert seg i Norge. Til sammen har dette gitt en økning fra 4 kinesisk kontrollerte foretak i 2007 til 69 selskaper med totalt ca. 8.500 ansatte i 2018. På listen over oppkjøp finnes alt fra industriselskapet Elkem, to av landets mest kjente IT-selskaper, Opera Software og spilleselskapet Funcom. Forskere ved NUPI anslår at verdien av kinesiske investeringer utgjør rundt 59 milliarder kroner. Noen total oversikt finnes ikke.

SYSTEMATISK KAMP MOT SÅRBARHETEN

- Norsk velstand sikres gjennom et velfungerende næringsliv. Vi jobber hardt for å videreutvikle vekst og utvikling i en tid der sikkerhetsutfordringene står i kø, sier direktør Odin Johannessen i Næringslivets Sikkerhetsråd (NSR).

- Vi har en systematisk tilnærming til forebygging og problemløsninger, sier han.

AV JAN ERIK THORESEN

Næringslivets Sikkerhetsråd har som oppgave å legge til rette for et effektivt og tillitsfullt samarbeid på tvers av sektorer og bransjer i den hensikt å kartlegge, forebygge og bekjempe hele bredden av moderne sikkerhetstrusler som næringslivet står overfor. Bak NSR står VIRKE, Finans Norge, NHO, SPEKTER, Norges Rederiforbund og DNK (Den norske Skibsforsikring for Skib).

- Samlet sett representerer NSR en gruppe samfunnsaktører med høy kompetanse og økonomiske muskler.

- Vi tilrettelegger for samarbeid på kryss og tvers, og organisert gjennom råd og utvalg, seks i tallet. Disse rådene omfatter internasjonal virksomhet, kriminalitet, fysisk sikring, helse og omsorg, informasjonssikkerhet og personellsikkerhet. NSR har som oppgave å formidle og forstå det trusselbildet som til enhver tid tegnes, og gi råd for hvordan man kan beskytte seg. Vi prøver bevisst å få bedrifter som ligner hverandre til å samarbeide om hvordan man best kan møte utfordringene. Samtidig har NSR naturligvis et tett samarbeid med myndighetene, noe som er gjensidig. Når vi selv ikke har den nødvendige kompetanse innen et problemområde søker vi hen til dem som besitter det. Vi har en pragmatisk tilnærming til sikkerhetsutfordringer det er nødvendig å løse.

Samordning og samarbeid krever åpenhet fra alle involverte, sier Odin Johannessen.

ET LEDERANSVAR

Gjennom flere år har Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) observert en klar sammenheng mellom sikkerhetsengasjerte ledere og sikkerhetstilstanden i de respektive virksomheter.

- Vi ser jo også klart at dette er en sentral problemstilling- å skape en god digital sikkerhetskultur er ubetinget en nødvendighet. Våre 300 medlemmer representerer over 300.000 arbeidsplasser fordelt på store konsern, mellomstore og små bedrifter. Det er et tankekors at 22 prosent av norske virksomheter oppga at det var lite sannsynlig at et dataangrep ville ramme dem, ifølge en undersøkelse fra Norsk Senter for Informasjonssikkerhet (NorSIS).

Det tyder på at man ikke innser alvoret og lar det hele skure og gå. La meg si det slik: Å satse på flaks er ingen anbefalt vitenskap, understreker Johannessen.

BRUKER HVERANDRES ERFARING

NSR legger vekt på at virksomhetene skal utnytte hverandres kompetanse og erfaringer i sikkerhetsarbeidet.

- Et eksempel er outsourcing. Å

Direktør Odin Johannessen. Foto: NSR

sette ut tjenester til andre, spesielt utenlandske virksomheter, krever en stor grad av årvåkenhet. Tjenesteutsetting er bra om det dreier seg om en liten virksomhet. Vi anbefaler kontakt med NSM og de råd som der gis. I det hele tatt dreier deg seg om å utvise omtanke, innhente opplysninger, og rådføre seg med dem som har erfaring. NSR får ofte spørsmålet om næringslivet er sikkerhetsbevisst nok.

«Næringslivets sikkerhetsutfordringer krevet et løpende engasjement, kontinuerlig årvåkenhet, kompetansesamarbeid med bransjekolleger og respekt for de trusselvurderinger PST, NSM og DSB gjør»

Svaret på det er både ja og nei, avhengig av mange faktorer. Livet rundt oss endrer seg hele tiden. Sikkerhets tiltak, generelt sett, må oppjusteres nær sagt hele tiden. I vår digitale hverdag er de ulike virksomheter nødt til å være skjerpet døgnet rundt. Næringslivets sikkerhetsutfordringer krever et løpende engasjement, kontinuerlig årvåkenhet, samarbeid med bransjekolleger og respekt for de trusselvurderinger PST, NSM og DSB gjør. Den største feilen man kan gjøre er å tro at det bare er andre som blir utsatt for angrep. Å erkjenne at en hendelse også kan ramme sin egen virksomhet, er helt grunnleggende, understreker Odin Johannessen.

MANGE UNDERSØKELSER

- Vi legger til rette for å utarbeide nyttige verktøy. Et eksempel er en VTS-analyse. Den omfatter hva som skal til for at en virksomhet kan få et strukturert dokumentert og skikkelig sikkerhetsarbeid. VTS står for verdi, trussel og sårbarhet, forklarer Johannessen.

NYE UTFORDRINGER

- Næringslivet har også et ansvar for å bidra til at nasjonal sikkerhet ivaretas. Trolig er det bare et lite mindretall virksomheter som vil bli underlagt Sikkerhetsloven. En undersøkelse vi har gjort viser at 83 prosent av respondentene svarer at de enten ikke vet, eller at de ikke er underlagt denne loven. I et verdikjedeperspektiv svarer 76 prosent at de ikke leverer, eller ikke vet om det de leverer, varer og tjenester til virksomheter underlagt Sikkerhetsloven. Undersøkelsen tyder på at det er lav kunnskap om egen rolle og betydning i et nasjonalt sikkerhetsperspektiv. Det er viktig å være klar over at selv om en virksomhet kan spille en beskjeden rolle i den store sammenhengen så kan den likevel være den avgjørende brikken, eller det svakeste leddet, som en trusselaktør kan utnytte. Den digitale veien inn til et stort konsern kan jo eksempelvis gå gjennom en liten og tilsynelatende ubetydelig underleverandør, sier direktør Odin Johannessen.

FORSVARET:

Avhengigheten av sivile leverandører skaper sårbarheter

- Sårbare verdikjeder kjennetegner et høyt utviklet teknologisk samfunn. Forsvaret er ingen selvforsynt institusjon. Vi er avhengig av leveranser av varer og tjenester fra sivil sektor. Svikter noe der, vil Forsvaret merke det, sier sjef FST viseadmiral Elisabeth Natvig.

Hun forteller at Forsvaret arbeider målbevisst for å redusere risikoen.

Alt henger sammen med alt, men det er ikke gitt at alle tenker på Forsvarets avhengighet av det sivile samfunn. På «Sårbarhetskonferansen 2021» holdt Sjef FST viseadmiral Elisabeth Natvig et foredrag med tittelen «Hvor sårbart er Forsvaret?» Underforstått sårbarheter i relasjon til levering av varer og tjenester fra sivil sektor.

- Den raske utvikling vi registrerer når det gjelder digitalisering, rasjonalisering og effektivisering av logistikkjenester har utvilsomt resultert i en økt sårbarhet. Dette er i utgangspunktet forhold som ligger utenfor Forsvaret som sådan, men som Forsvaret nødvendigvis må forholde seg til. Vi er ikke vesentlig forskjellig fra andre etater og institusjoner, som trenger forsyninger av mat, vann og medisiner, og som trenger vedlikehold av ulike typer utstyr og maskiner, sier Elisabeth Natvig.

VERDIANGREP RETTET MOT CYBER

Hun forteller at Forsvaret nærmest daglig utsettes for cyberangrep.

- Både kinesere og russere står bak slike angrep for å teste vår motstandsevne. Slike angrep er bekreftet med mindre risiko og er mindre synlige enn fysiske angrep.

Forsvaret jakter stadig rasjonalisering og effektivisering. Vi er avhengig av at leverandørene selv sørger for å opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå. Som kunde må vi stille strenge krav og vi må være bevisste på sikkerheten. Forsvaret har en god sikkerhetskultur, men er ikke like flinke når det gjelder nye trusler. Når det gjelder våre egne ansatte er det et spørsmål om hvor langt vi kan gå. Personlige relasjoner mellom nordmenn og partnere med utenlandsk opprinnelse og med annen etnisk bakgrunn kan være problematiske, men lar seg løse. Vi har et godt samarbeid med de sivile sikkerhetsmyndigheter, sier viseadmiral Elisabeth Natvig.

EIERSTRUKTUREN VIKTIG

Når det gjelder valg av leverandører i sivil sektor peker Elisabeth Natvig på betydningen av eierstrukturen.

- Forsvaret må ha adgang til innsyn i hvem som eier eller står bak et selskap vi skal inngå avtale med. Den nye Sikkerhetsloven har gitt oss muligheten til å stille krav. Eierstrukturen må være sikkerhetsmessig klarert. Og så er det avgjørende at regelverket henger med den teknologiske utvikling og at reglene til enhver tid speiler den. For Forsvaret dreier dette seg også om et kostnadsspørsmål. Det er utfordrende å måtte ha kompetanse nok til å kunne gjøre de rette valg, men vi arbeider målbevisst for å kunne redusere risikoene så mye som mulig, avslutter viseadmiral Elisabeth Natvig.

Industrivern og brannvesen: POSITIVT SAMARBEID

I tidsskriftet Industrivern skriver redaktør Elizabeth Kvie Lundevall om samarbeid mellom industribrannvern og kommunale brann- og redningsvesen. Vedlikeholdsleder og fagleder industrivern i Stena Recycling A/S på Frogner, Arne Sønsterud, forteller at han og mange kolleger har meldt seg til frivillig tjeneste for Nedre Romerike brann- og redning. Foranledningen var situasjonen rundt Covid-19-pandemien at industribrannvernet ble forespurt om noen kunne tenke seg å være ekstra beredskap i fall noen av brannkonstablene skulle bli syke. Dette utviklet seg videre og etter hvert som smitteverntiltakene ble redusert endte det med at begge parter øver sammen.

– Det er mer interessant å øve med brann- og redningsvesenet enn bare å øve selv. Jeg tror også at vi får en langt bredere erfaring om vi kalles ut av brannvesenet. Det er positivt og viktig at vi samarbeider. For vår del handler det blant annet om at vi kan få økt kompetanse og diskutere forebyggende tiltak, sier Sønsterud.

Politiets fellesforbund: SIVILE ER VIKTIGE FOR POLITIET

Politiet ønsker å ivareta helheten for politiets utvikling. På forbundets høstsamling understreket forbundsleder Sigve Bolstad at sivile er en integrert del av etaten og at de gjør en avgjørende jobb for å løse politiets samfunnsoppdrag. Bolstad startet med å fortelle om det forestående landsmøtet, og understreket hvor viktig det var at hele etaten føler seg ivaretatt og hørt. Bolstad fortalte videre om aktuelle politiske saker og at Politiets fellesforbund kan vise til gjennomslag for flere viktige saker fra den senere tid. Ett av dem er at det omdisponeres 83 millioner kroner til etterforskningsløftet.

– Særlig nå som vi er over i fase 2 vil det også være svært viktig for ansatte med sivil bakgrunn, for eksempel sivile spesialletterforskere. De er viktige for å få god kvalitet og kapasitet på etterforskningen i politiet. Vi har som tydelig målsetting at sivile også skal løftes i etterforskningsløftet, sa Sigve Bolstad.

«VERDIKONFERANSEN 2021»

RESILIENS VAR ÅRETS TEMA

Beredskapstropper under øvelse. Foto: FMS

Resiliens, psykologisk motstandskraft, er et begrep som stadig får økende oppmerksomhet i beredskapssammenheng. På årets «Verdikonferanse» fortalte representanter fra samtlige beredskapsetater hvorfor dette er så viktig.

Som følge av koronapandemien var Norsk TotalforsvarsForum sett seg nødt til å utsette sin årlige «Verdikonferanse» til medio september. Like fullt var interessen for årets tema svært god. På dagsorden sto «Resiliens», et begrep som man møter oftere og oftere i beredskaps- og totalforsvarssammenheng. Også internasjonalt framstår begrepet som en høyaktuell betegnelse i forbindelse med menneskers evne til å håndtere stress og utfordringer under krevende hendelser. Å være resilient er en helt avgjørende faktor når kriser og katastrofer inntreffer, det være seg sivilt og militært.

BREDT SAMMENSATT

Foredragsholdere på konferansen var avdelingsdirektør Kristine Offerdal, Forsvarsdepartementet, Kommandørkaptein Psykiater Sjef Institutt for militær psykiatri og stressmestring Erik Salvador, seniorrådgiver på Politihøgskolen, Sara Abraham, Brigader Sjef Forsvarets personell- og vernepliktsenter Gunn Elisabeth Håbjørg, nestleder Veteranforbundet SIOPS Hallgeir Mikalsen og Geir Rye som er politioverbetjent i Beredskapstroppen.

En bred sammensetning av personer som alle er i befatning med mennesker som må inneha spesielle kvaliteter når komplekse utfordringer skal løses. Med så mye kompetanse på ett brett er det lett at en slik konferanse kan bli et fagseminar, men det ble det altså ikke. Tvert om så ble ulike problemstillinger og spørsmål forklart og besvart på en pedagogisk god måte med rik anledning for de drøyt 50 deltagerne til å engasjere seg.

VIKTIG PÅ SÅ MANGE MÅTER

Generelt sett må det settes høye krav til dem som arbeider med seleksjon av personer som søker seg til Forsvaret og Politihøgskolen. Et godt tilrettelagt test-

POSITIV ERFARING MED «ARENDA SUKA»

I år var NTF på Arendalsuka for første gang. Konklusjonen var at det var både nyttig og lærerikt. Foruten en stand i sentrum, som for øvrig var betjent av lokale NTF-tillitsvalgte og ansatte, ble det arrangert to åpne møter, som omhandlet henholdsvis egenberedskap og totalforsvaret. Begge arrangementene var godt besøkt. Direktør Elisabeth Aarsæther, DSB, var invitert som foredragsholder om «Egenberedskap» og fylkesberedskapssjef i Agder, Inge Årøy, dekket «Totalforsvaret i praksis». Engasjerte deltagere fikk anledning til å stille spørsmål fra en engasjert tilhørerskare. Styreleder Signe Øye og daglig leder Hanne Garder ledet begge arrangementene.

I tillegg til sine egne arrangementer var NTF medarrangør i to større seminarer sammen med tolv andre frivillige organisasjoner. I debatten «Hva vil politikerne med Forsvaret?» var alle de største partiene representert i et panel. En fullsatt sal fikk anledning til å stille spørsmål, og det ble en interessant diskusjon der de ulike partiers

NTFs stand. Foto: Privat

syn kom godt frem.

Debatten, som ble ledet av Christian Bugge-Hjort i Norges Forsvarsforening, ble dessuten streamet.

system vil kunne gi en pekepinn om den enkeltes egnethet til å stå i spesielt krevende situasjoner. I Forsvaret snakkes det om motstandskraft, forsvarsevne og evne til å bygge integritet. Resiliens er et begrep det er vanskelig å favne; en evne til å beholde sin psykiske styrke når situasjonen krever det. Resiliens er en kombinasjon av indre faktorer, men i utgangspunktet ikke noe utpreget personlighetstrekk, og det kan heller ikke måles. Det ytre miljø vil kunne påvirke det enkelte menneske. Hva kan man så gjøre for å optimalisere muligheten for å kunne bli mest mulig resilient? I følge ekspertene dreier det seg om en person har opplevd belastning, og mestring. Har man i tillegg fysiske forutsetninger og evne til å la dette bli en del av sin egen personlighet, må dette ansees for å være grunnleggende kunnskaper. Folk reagerer ulikt på ulike typer hendelser og er ikke like robuste i sine møter med dem. Gener, arv og miljø spiller inn. Det viktigste er at man har utviklet gode og effektive metoder til å velge ut personer som har den psykologiske motstandskraft som er nødvendig i gitte situasjoner. I vårt sårbare samfunn trenger vi rett mann og kvinne på rett plass.

ØVELSER

På konferansen fortalte nestleder i Veteranforbundet SIOPS, Hallgeir Mikalsen om sine erfaringer fra tjenesten i Afghanistan, der han ble såret i strid, og tiden som fulgte. Politioverbetjent Geir Rye i Beredskapstroppen, som var en av de første som kom til Utøya etter terroranslaget i 2011, fortalte om det han møtte og hvordan han og hans kolleger var trent til å stå i helt ekstraordinære situasjoner.

«Verdikonferansen 2021» ble ledet av styreleder Signe Øye og daglig leder Hanne Garder i NTF.

FULLT HUS PÅ NEGOTIA-KONFERANSEN

Det var tydelig at mange hadde sett fram til å møtes igjen etter pandemien. Møtesalen var fylt til siste plass da forbundsleder Monica A. Paulsen åpnet konferansen. Det var sydd sammen et interessant program for de 120 tillitsvalgte i salen. Hovedtemaet for arrangementet dreide seg om det grønne skiftet.

– Norsk kompetanse må tas i bruk og videreutvikles. Olje- og gasssektoren skal ikke avvikes, den skal utvikles. Det betyr at ny teknologi og nye bransjer vil vokse ut av denne næringen. I møte med den grønne omstillingen av norsk næringsliv og industri må vi sørge for at de ansatte ikke omstilles ut av sitt arbeid, men tas med videre gjennom kompetansepåfyll, omskolering og oppfølging. Omstillingen av norsk industri, næringsliv og samfunn krever et organisert næringsliv- og myndigheter som spiller på lag med partene i arbeidslivet for å lykkes, sa Monica A. Paulsen under konferansen.

BØR KJENNE TIL VERIFISERINGSMERKET

Selv om store deler av den norske befolkningen er på sosiale medier, vet bare drøye 1 av 3 om den enkleste måten å verifisere at en konto virkelig tilhører den kjente personen eller det varemerket den utgir seg for å være. Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) mener at brukerne står overfor en enorm utfordring. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har NorSIS i høst gjennomført en kampanje for å få nordmenn til å tenke seg om før de klikker. I en undersøkelse sier bare 35 prosent av de spurte at de vet hva det blå verifiseringsmerket, som blant annet benyttes på Instagram og Facebook, betyr.

– Verifiseringsmerket, som vies som en liten blå hake ved navnet på en profil eller en side, er det første man bør se etter dersom man tviler på om en nyhet er ekte eller falsk, eller om man mistenker et forsøk på svindel. Hvis en side eller profil har verifiseringsmerket, har den eller de som står bak bekreftet at identiteten den representerer er ekte. Men husk at merket ikke er et symbol på å vise viktighet, autoritet eller fagkompetanse, kun om det er en ekte profil eller side, opplyser seniorrådgiver i NorSIS Eivind Reimer-Holm.

Foto: Privat

Oberstløytnant Nina-Sofie Berg har tjenestegjort i Afghanistan og Irak.

- Det gjør noe med deg. Du setter ting i perspektiv og priser deg lykkelig over å være norsk. Å verne om demokratiet er Forsvarets samfunnsoppdrag. Jeg er stolt over å kunne bidra, sier hun.

AV JAN ERIK THORESEN

MESTRING, MESTRING OG MESTRING...

Nina-Sofie Berg er født og oppvokst i Steigen. Hun flyttet til Lofoten da hun tok videregående og der spørsmålet om yrkesvalg naturlig nok ble bragt på bane. Nina-Sofie, glad i natur og friluftsliv, tenkte selv at det kunne vært interessant å søke lykken innen politietaten. Å søke Politihøgskolen hadde lenge vært første prioritet, men venner og bekjente hvisket henne i øret at hun burde velge en karrierevei i Forsvaret. Å kunne kombinere fysisk utfoldelse med teori, ville passe henne aldeles fortreffelig, mente mange. Og slik ble det. Året var 1999. Hun søkte om opptak til Befalsskolen for infanteriregimentet i Trøndelag (BSIT) og kom inn på studiet.

PÅ RETT Plass

Det er liten tvil om hun hadde kommet i sitt rette element da hun etter sin ettårige plikttjeneste søkte Krigsskolen. Der studerte hun i perioden

2001 – 2003. Det ble rikelig med anledning til å etablere sin interesse for langløp og seige utfordringer med ekstreme krav til stayerevne og viljestyrke. Nina-Sofie har fullført både Norseman, en rekke IronMan i tillegg til noen maratonløp. Men det fineste løpet er uten tvil, The Arctic Triple – Lofoten Extreme Thriatlon. (Ja, ikke å forglemme ekstreme varianter av «The Arctic Triple»).

GODT SKIKKET

Å like utfordringer skulle komme godt med da hun ble troppssjef og senere skvadronssjef i Afghanistan.

- Jeg har tjenestegjort i Afghanistan i tre perioder. Det har vært spennende, tidvis som å leve i en annen verden der mye er annerledes enn det vi er vant til her hjemme. Å se livet til befolkningen der og hvor lite de har, gjør noe med deg og det livet du selv har i Norge. Det setter ting i perspektiv på så mange måter. Du

blir mer reflektert, ydmyk og tar ikke alt for gitt. Dette er nok en erfaring de fleste veteraner har som har deltatt i internasjonale operasjoner, sier oberstløytnant Nina-Sofie Berg.

Hun forteller at hun har utviklet seg mye, både personlig og faglig i retning av å bli en god leder.

TILLITSBASERT LEDELSE

Da hun tjenestegjorde i Irak var landet sterkt preget av IS herjinger, selv om området omkring Erbil bar preg av noenlunde ro og sikkerhet.

- Det var utfordrende og lærerikt å lede (ha kommando over) mennesker med helt andre verdisett og holdninger enn du selv har, i dette tilfellet kolleger fra allierte nasjoner. De kulturelle forskjeller var spennende å oppleve. Du ble nødt til å sette deg inn i tanke sett som avviker en del fra den norske tankegangen (var helt nytt). Det satte krav til forståelse og fleksibilitet. Selv om våre styrker ikke deltok

«Jeg vil berømme alle mine sjefer i Forsvaret som har satt tillitsbasert ledelse i forsetet»

i kamphandlinger, fikk vi likevel innblikk i hvilke store utfordringer Irakkerne sto i. (Vi fikk nøden og menneskelige tragedier nært inn på livet.) Det gjorde sterkt inntrykk. Jeg befant meg i et krigsherjet og fragmentert samfunn med sterke motsetninger. I ettertid har jeg tenkt over hvor verdifull Forsvaret, og i dette tilfelle, Hærens praktisering av tillitsbasert ledelse, har gjort meg skikket til å håndtere utfordrende (spesielle) situasjoner. Jeg vil

berømme alle mine sjefer som har satt standard for utvikling og mestring i høysetet. Å gi sine medarbeidere handlingsrom viser seg å være avgjørende viktig under internasjonale operasjoner, sier Nina-Sofie Berg.

TRIVSEL OG MESTRING

Gjennom sin karriere har hun så langt rukket over mye. I juni tiltrådte hun som bataljonssjef i Stridstrenbataljon/Brigade Nord.

- Spør du meg om jeg kan anbefale Forsvaret som arbeidsplass, er svaret ubetinget ja. En karriere i Forsvaret byr på uendelig mange muligheter, og tilbyr et stort spenn av fagfelt og karrierevalg om en ønsker litt utfordringer. (for en hardt arbeidende ungdom). Godt arbeidsmiljø, inspirerende sjefer og utfordrende oppgaver. Hva mer kan man ønske seg, spør oberstløytnant Nina-Sofie berg.

Løping betyr mye for Nina-Sofie Berg. Foto: Privat

gjesteskribenten: Stig Jarle Hansen

Professor Stig Jarle Hansen er leder for masterprogrammet i internasjonale forhold ved NMBU. Han har bred erfaring som risikoanalytiker og foredragsholder blant annet ved United States Special Operation Command, NATOs Intelligens Fusion Center og NATO Defence College.

HV 75 år – og klar for fremtidens krav

Heimevernet, som i år kan se tilbake på 75 år i samfunnets tjeneste, er historien om forsvarsviljen og ildsjelene som måtte samles i ordnede forhold. For mange er det lett å oppfatte HV som en statisk del av Forsvaret der forandringene skjer saktere enn i forsvarsgrenene. Men virkeligheten er en annen.

HV ble opprettet i kjølvannet av de erfaringer en hadde fra Tysklands angrep på Norge 9. april 1940. Da krigen sluttet i 1945 fryktet Regjeringen at det kunne bli vanskelig å kontrollere arven eller Milorg (den norske militære motstandsorganisasjonen) og at Milorg offiserer skulle kunne utnytte sin makt og popularitet til å slå politisk mynt. Milorg var en organisasjon som var inndelt i distrikter, avsnitt og områder, tuftet på lokale ildsjeler med sterk forsvarsvilje der dyktige offiser sto sterk. Blant annet fra kompani Linge.

«Den nye heimevernsorganisasjonen ble en tilgjengelig ressurs med kort varslings tid. Sterk forsvarsvilje og lokalkunnskap, her ligger kjerneverdiene i Heimevernet»

På mange måter ble Heimevernet Milorgs arvtager, og en målte Milorg-veteranenes aktivitet inn i kontrollerte former. Den nye heimevernsorganisasjonen ble en tilgjengelig ressurs med kort varslings tid. I tillegg til mange dyktige offiserer med erfaringer fra Milorg og kompani Linge, sto mange uerfarne soldater, som på grunn av okkupasjonen ikke hadde fått militærtjeneste, fram med motivasjon og entusiasme. Sterk forsvarsvilje og lokalkunnskap, her ligger kjerneverdiene i Heimevernet.

Hovedoppgaven i perioden frem til 1970 var å beskytte krigsviktige objekter. Våpnene besto av en blanding av norsk førkrigsmateriell og tysk materiell. Etter hvert kom også utstyr fra USA inn. Beklednings situasjonen var dårlig,

dels var mye av bekledningen personlig. Man fokuserte på å beskytte mobilisering av den regulære hæren, og det å nekte en eventuell fiende kontroll over flyplasser og havner i en tidlig fase i en konflikt. Over tid forandret både materiell – og personellsituasjonen seg. Kvaliteten på soldater ble i teorien bedre, da de hadde grunnutdanning fra andre deler av Forsvaret. På 60, 70- og 80 tallet var det spenninger internt i Heimevernet og mellom Hæren og Heimevernet om bruk av organisasjonen. Hæren ønsket å begrense Heimevernets oppgaver, mens Heimevernets offiserer ville ha et større og tyngre utstyrt Heimevern. Striden endte med at flere HV-distrikter etter hvert ble noen av Forsvarets tyngste landavdelinger på 70-tallet.

Men igjen skulle fokuset endre seg, Sovjetunionens bruk av spesialstyrker under invasjonen av Afghanistan dreide Heimevernets oppmerksomhet tilbake mot en tidlig fase av en konflikt; gråsonen mellom krig og konflikt. Fokuset ble nå i større grad rettet mot bruk av Heimevernets styrker i fredstid før krig regelrett brøt ut, med andre ord objektsikring.

Gjennom 90-tallet og i starten på 2000-tallet preget «fredstilpassingen» Heimevernet; man tok ut maskingevær fra den vanlige stridsoppsetningsplanen. Fokus kom i større og større grad på det som i dag benevnes som territoriale operasjoner; beskyttelse av kritisk infrastruktur og samfunnsfunksjoner. Heimevernet ble den viktigste norske reservestyrken, som lett kunne mobiliseres. Det så vi et godt eksempel på under terroranslagene 22. juli 2011. Heimevernet var tilpasset en fredstrussel som også innebar bombeangrep og sabotasje mot offentlige mål, og senere ga denne tilpasningen fordel i forhold til hybridkrigs-trusselen som ble satt på agendaen etter Russlands intervensjon i Ukraina i 2014.

I dag er en del av fokuset lagt på mottak og beskyttelse av allierte styrker. Som et lite lands med begrensede ressurser er det av vesentlig betydning at militære og sivile beredskapsressurser evnet å samvirke innen rammen av Totalforsvarskonseptet. Som en forsterkningsressurs opererer Heimevernet på en rekke arenaer der behovet for krisehåndtering er påkrevet. Soldater med allsidig yrkesbakgrunn fra det sivile liv og førstehånds lokalkunnskap styrker norsk beredskap, og lever opp til sitt slagord: Overalt. Alltid.

NTF er et samarbeids- og interesseorgan for organisasjoner som er opptatt av samfunnsikkerhet og beredskap med utgangspunkt i Totalforsvarskonseptet:

MILITÆRT KVINNELIG NETTVERK

NEGOTIA

NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND (K&F)

NORGES LOTTEFORBUND (NLF)

PARAT FORSVAR

FOLK OG FORSVAR

NORGES FORSVARSFORENING (NFF)

NORGES MILITÆRE KAMERATFORENINGERS FORBUND (NMKF)

NORSK OLJEVERNFORENING FOR OPERATØRSELSKAP (NOFO)

NORSK RADIO RELÆ LIGA (NRRL)

NORSK SENTER FOR INFORMASJONSSIKRING (NORSIS)

NÆRINGSLIVETS SIKKERHETSORGANISASJON (NSO)

POLITIETS FELLESEFORBUND (PF)

VESTLAND SIVILFORSVARSFORENING (VSFF)

H.M. DRONNING
SONJA ER KFBS
ÆRESPRESIDENT

PRINSESSE ASTRID
FRU FERNER ER KFBS
HØYE BESKYTTER

STYRET

LEDER

Signe Øye

styreleder@totalforsvar.no

NESTLEDER

Patricia Flakstad

patflak7@gmail.com

MEDLEMMER

Randi Støre Gjerde (K&F)

randi@kvinnerogfamilie.no

Synnøve Lohne-Knudsen (NEGOTIA)

slk@negotia.no

Kåre-Ludwig Jørgensen (NOFO)

klj@nofo.no

Jeanette Juul Jensen

NTF.Jeanette@gmail.com

Wenche Rolstad

wrwenche@gmail.com

SEKRETARIATET

DAGLIG LEDER

Hanne Guro Garder

hanne.garder@totalforsvar.no

SEKRETARIATSMEDARBEIDER

Hilde Andrea Johansson

hilde.johansson@totalforsvar.no

REDAKTØR

Jan Erik Thoresen

redaksjon@totalforsvar.no

FYLKESKONTAKTER

AGDER ØST (Aust-Agder)

Gro Jareid

976 34 035

ghj.eid@gmail.com

INNLANDET (Oppland)

Wenche Rolstad

402 44 896

wrwenche@gmail.com

OSLO VIKEN (Akershus)

Jeanette Juul Jensen

485 00 273

NTF.Jeanette@gmail.com

TRØNDELAG

Beate Syrstad

984 38 040

be.ates@hotmail.com

VESTLAND (Hordaland)

Bjarnhild Hodneland

928 93 155

bj.hodneland@gmail.com

AGDER VEST (Vest-Agder)

Vera Ringdal Folkvord

915 81 675

verafolkvord@hotmail.com

MØRE OG ROMSDAL

Anne-Lise Johnsen

412 48 664

anlijohnsen@gmail.com

ROGALAND

Wenche Meinich-Bache

901 90 390

wenchemeinich@icloud.com

VESTFOLD OG TELEMAR

(Telemark)

Åsne Fjeld

971 18 822

aasnefjeld@gmail.com

VIKEN (Østfold)

Nina C R Solvi

926 67 111

ninasol1@online.no

INNLANDET (Hedmark)

Grete Nordbæk

970 61 089

greno10@online.no

NORDLAND

Robert Krogh

911 64 482

robert.krogh13@gmail.com

TROMS OG FINNMARK

(Troms)

Arne Nik Karlstad

970 09 214

anikol-k@online.no

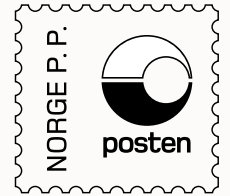
VESTFOLD OG TELEMAR

(Vestfold)

Solfrid Bergan

975 34 676

godt.salg@start.no

KAN FAKE NEWS BEKJEMPES MED KUNSTIG INTELLIGENS?

Fake News er et verdensomfattende problem. En undersøkelse fra Statista viser at 51 prosent av globale seere har sett falske nyheter på TV. Tallet for trykte media er 44 prosent. Desinformasjon er også et problem i Norge. Snart kan vi få bukt med dette – forhåpentligvis.

Etter som tiden går har feilinformasjon blitt et stadig større problem. Faren med Fake News er at den kan brukes til å oppnå politiske mål. Langsiktig og strategisk planting av falske nyheter i media gjør at folk etter hvert ikke vet hva de skal tro på. Det dreier seg om en stor trussel mot et fritt mediemangfold og demokratiske prinsipper. Falske nyheter kan føre til at folk tar feil valg og kan få en feil oppfatning av virkeligheten.

Det er mange fallgruber i sosiale media. Foto: Pixabay

MANGE EKSEMPLER

Russland er ett eksempel på en politisk aktør som har gjennomført egne kampanjer for å påvirke opinionen i det internasjonale samfunnet. Et annet eksempel er problemene knyttet til presidentvalget i USA der «The Big Lie» fremdeles preger manges hverdag. Når først en falsk nyhet er plantet sørger mange, bevisst eller ubevisst, å spre den ut gjennom sosiale medier. Ukritisk videreformidling bidrar til å gjøre vondt verre. Dette er det svært vanskelig å forsvare seg mot. Fremveksten av sosiale medier har vært, og er, enorm. Det sier seg selv at tvilsomme aktører her ser store muligheter. Det er utfordrende å få bukt med dette. Faktasjekking er blitt et fag. Mye av dette er manuelt arbeid, hvor mennesker leser gjennom nyheter og klassifiserer hva som er riktige og falske nyheter. En slik oppgave er stor. Faktasjekkerne makter rett og slett ikke gå gjennom alt som dukker opp.

KUNSTIG INTELLIGENS

Ja, er det egentlig noen løsning? Professor og leder for Senter for forskning på kunstig intelligens (CAIR) ved Universitet i Agder (UiA), Ole-Christoffer Granmo, mener at nettopp anvendelse av kunstig intelligens vil kunne være det rette virkemiddel.

- Faktasjekkingen må automatiseres. Det utvikles nå et nytt system med rekordstor nøyaktighet. Systemet baserer seg på innlæring av allerede kategoriserte nyhetssaker fra andre, manuelle faktasjekkingstjenester. Det ser eksempler på falske og ekte opplysninger og lærer seg å se forskjell. Dersom systemet blir eksponert for et stort antall eksempler, blir det i stand til å gjøre dette automatisk senere. Dette kaller vi på fagspråket maskinlæring. Denne læringen foregår kontinuerlig. Med denne løsningsbakgrunnen skal programmet deretter klassifisere nye nyheter som den aldri har sett før. Nøyaktigheten ligger nå på rundt 89 prosent for nyheter programmet aldri tidligere har sett. I et intervju med Medieplanet opplyser han at det er stipendiat Bimal Bhattaral i selskapet Anzyz som har ansvaret for utviklingen av programmet.

MINDRE RESSURSER OG KOSTNADER

Professor Granmo beskriver detektering av falske nyheter som et komplisert arbeid. Det dreier seg om forståelse av språk, tematikk, dokumentasjon og andre parametere i teksten.

- Det er derfor ekstra positivt at det nye programmet er mindre ressurskrevende og mer kostnadseffektivt enn eksisterende

system som benytter kunstig intelligens til lignende oppgaver. I tillegg kan det håndtere alle språk. Programmet bruker logikk til å utvikle seg selv. Selskapet Anzyz ønsker at programmet skal være helt transparent så brukere og utviklere har full kontroll på hvilken informasjon er innlært av systemet. Kunstig intelligens er kommet for å bli i kampen mot falske nyheter. Det vil være et nyttig verktøy, ikke bare her i Norge, men også internasjonalt, fastslår professor Ole-Christoffer Granmo.

Det skal bli spennende å følge dette videre. Kunstig intelligens brukt på denne måten vil bidra til å skape en tryggere hverdag for alle.

BLI MED I NTF!

Organisasjoner og enkeltpersoner kan slutte seg til NTF. Ta kontakt for nærmere informasjon.

www.totalforsvar.no

NTF
Norsk TotalforsvarsForum